

Газета заснована 1 вересня 1989 року

наш індекс 61671

ПОВЧАЛЬНЕ СЛОВО Святійшого Патріярха Київського і всієї Руси-України ФІЛАРЕТА до духовенства і парафіян під час чину прощення в Прощену неділю на початку Великого посту у Володимирському катедральному соборі Української Православної Церкви Київського Патріархату

«ДОРОГІ БРАТТЯ І СЕСТРИ!

В черговий раз ми вступаємо у дні Великого посту. Для чого ми починаємо Великий піст? Для того, щоб очиститись від гріхів. В цьому полягає призначення будь-якого посту. Але щоб очиститись від гріхів, треба почути слова Господа нашого Ісуса Христа, Який сказав: «Якщо будете відпускати провини один одному, то і Отець ваш Небесний простить вам провини ваші». І додав до цього: «Якщо не будете прощати провини ближнім своїм, то й Отець ваш Небесний не простить вам провин ваших». Таким чином, ви бачите, що прощення наших гріхів залежить від нас. Якщо ми прощаємо, то й Господь простить, а якщо не прощаємо, то Господь теж не простить нам провин наших.

Згадаймо притчу про двох боржників. Один боржник був винен своєму господареві десять тисяч талантів. Це дуже велика сума. І оскільки він не міг заплатити, то господар простив йому цей великий борг. Але той чоловік зустрів свого товариша, який заборгував йому всього лише сто динарів (малу суму). І почав вимагати, щоб товариш віддав йому ці сто динарів. Коли ж господар почув про цю подію, то покликав свого раба і каже йому: «Я простив тобі твій великий борг, то треба й тобі було простити борг своєму боржнику». Оскільки слуга не зробив цього, то господар наказав кинути його у в'язницю поки не заплатить весь борг.

Це притча, але звернена вона до кожного з нас. Ми перед Богом за свої гріхи є великими боржниками, а один перед одним теж боржники, бо ображаємо часто один одного. Але порівняно з тим, що ми ображаємо Бога, ці образи незначні. Тому якщо ми хочемо, щоб Господь простив нам наші гріхи, повинні спочатку простити нашим ближнім.

Щоб молитись Богу, треба мати мир в душі, бо коли миру в душі немає, то молитва не йде. А щоб настав мир в душі — треба примиритись зі своїм ближнім. І багато з нас скаже: «Я готовий простити, але людина, яка скривдила мене, не хоче йти на примирення». Як в такому випадку вчиняти? Цьому нас вчить життє двох печерських святих, яке ми всі знаємо, про Євагрія і Тита. Вони були друзями, обидва ченці Печерського монастиря, а потім стали ворогами, настільки жорстокими ворогами, що не хотіли бачити один одного. І Тит захворів. І коли відчув, що помирає, то попросив Євагрія прийти до нього і став просити у нього прощення, а Євагрій не захотів простити свого друга Тита. І трапилось те, що Євагрій помер, а Тит одужав. Цим самим Господь показав: якщо ми будемо бажати примирення, а супротивник не хоче, то це для нас вже значення не має, як для Тита не мало значення, що Євагрій його не хотів простити, голо-

Свята Софія Київська

вне що він сам простив і в нього у душі настав мир.

Тож коли у нас в душі немає бажання простити своєму кривднику, чи може здійснитись примирення? Не може. Яким чином тоді примиритися? Це складне питання, а в той же час просте. Треба помолитись за свого ворога, помолитись щиро. І коли ми помолимося, то Господь пошле мир в нашу душу. Тоді можемо сміливо приступати до Господа і читати молитву: «Отче наш, прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим».

Церква встановила напередодні Великого посту цю неділю, яка називається Неділею Прощення, тобто прощення провин один перед одним. Тому сьогодні кожен із нас повинен попросити прощення у тих, кого образили, щоб потім попросити Господа, аби і Він нам простив наші провини.

Наприкінці богослужіння Предстоятель Київського Патріархату попросив прощення у духовенства та парафіян і благословив всіх на Великий піст.

В ЦЬОМУ ЧИСЛІ:

Подвиг послуху

2

Про життя після смерті

3

Український Ювілейний

Місячник

6

Божі воїни

8–9

Шевченкова «Марія»

10–11

Тим, хто зневірився

в українському народі

12

Чому вчать «Щоденники»

Євгена Чикаленка?

13

Книга про Миколу Будника

16

Скрижалі Духа

Архиєпископ Харківський і Полтавський УАПЦ ІГОР (Ісіченко)

НА РУБЕЖІ ВЕЛИКОГО ПОСТУ ми опиняємося перед першим відповідальним викликом — чином прощення.

Згодом, через півтора місяця, ми з тремтінням слухатимемо слова розп'ятого Ісуса: «*Отче, відпусти їм, бо не знають, що чинять вони!*» (Лк. 23:34). Помираючи на хресті, Син Божий прощає Своїх кривдників. Не тільки співучасників розп'яття — Він прощає всіх тих, хто своїми гріхами перед Небесним Отцем змусив Його послати на жертвну смерть Свого

улюбленого Сина. А отже, прощає кожного з нас...

Прощення наших ближніх не тільки позначає початок Великого посту. Це ключ до спасіння, без якого ми не можемо розраховувати на прощення наших власних провин. Це універсальний засіб звільнитися від емоційних тягарів, котрі ми несемо на собі. Бо доки ми переживаємо власну кривду, образу, доки несемо в собі гнів на ворогів, зрадників, визискувачів, доти ми лишаємося рабами власних емоцій. Прощаючи, ми вириваємо зі свого серця ці емоції, очищуємося від їхньої отруйної присутності.

Досвід прощення є неоціненним даром Церкви

українському суспільству. Жоден суд, жодні люстрації не допоможуть йому вийти з кризи, якщо не залунають із уст політичних опонентів слова прощення. Доки ж цього не станеться, ми залишатимемося заручниками згубної ненависти, нездатними творити нову реальність через занурення в старі конфлікти.

*Свято-Дмитрієвська церква, м. Харків
29 лютого (13 березня) р.Б. 2016. Прощена
неділя
З пастирського послання
з нагоди початку Великого посту 2016 р.*

ієромонах діонісій

ПРАВОСЛАВНЕ ВЧЕННЯ ПРО ЖИТТЯ ПІСЛЯ СМЕРТИ

Хоча щоденний досвід говорить нам, що смерть — це немінуча доля кожної людини, закон природи, але Святе Письмо вчить, що спочатку смерть не входила в Божественний план щодо людини. Смерть не є Богом встановлена норма, а скоріше відхилення від неї і велика трагедія.

Книга Буття розповідає, що смерть втрутилась (проникла) в нашу природу внаслідок порушення першими людьми Божої заповіді. Згідно з Біблією, метою приходу в світ Сина Божого було повернути людині втрачене нею вічне життя. Тут мова йде не про безсмертну душу, тому що вона за своєю природою не підлягає знищенню, а саме про безсмертя всієї людини в цілому, що складається з душі і тіла. Відновлення єдності душі з тілом повинне здійснитися для всіх людей одночасно при загальному воскресінні з мертвих.

В деяких релігіях та філософських системах (наприклад, в індуйзмі і стоїцизмі) практикується думка, що головне в людині — це душа, а тіло лиш тимчасова оболонка, в якій душа розвивається. Коли душа досягає певного духовного рівня, тіло стає не потрібним і повинно бути скинуте, як зношений одяг. Звільнившись від тіла, душа підноситься на більш високий щабель буття.

Християнська віра не поділяє такого розуміння людської природи. Віддаючи перевагу духовному початку в людині, вона все ж вбачає в людині принципово духовну істоту, складену зі сторін, що доповнюють одна одну, — духовної і матеріальної. Існують і прості безтілесні духовні істоти, як янголи і біси. Однак в людини інше впорядкування і призначення. Завдяки тілу її природа не тільки складніша, але й багатша. Богом визначений союз душі і тіла — це вічний союз.

Коли ж після смерті душа покидає своє тіло, вона потрапляє в чужі для себе умови. Дійсно, вона не покликана існувати як примара, і їй тяжко прилаштуватися до нових не природних для неї умов. Ось чому для повного видалення всіх руйнуючих наслідків гріха Богу угодн було воскресити створених Ним людей. Це відбудеться при другому пришестві Спасителя, коли за Його всемогутнім словом душа кожної людини поверне своє відновлене тіло. Треба гада-

ти, що вона увійде не в нову оболонку, а з'єднається саме з тілом, котре належало їй раніше, але відновлене і нетлінне, прилаштоване до нових умов буття.

Відомоно тимчасового стану душі з часу її розлучення з тілом до всезагального воскресіння Святе Письмо навчає: душа продовжує жити, відчувати і мислити. «Бог не Бог мертвих, а живих, бо в Нього всі живі» (Лук. 20:38; Матв. 22:31; Мар. 12:27;).

Смерть, будучи тимчасовим розлученням душі з тілом, в Святому Письмі називається то відходом, то розлученням, то успінням.

Зрозуміло, що слово успіння (сон) відноситься не до душі, а до тіла, котре після смерті немов би відпочиває від своїх земних справ. Душа ж, розлучена з тілом, продовжує своє свідоме життя, як і раніше.

Справедливість цього твердження бачимо із притчі Спасителя про багача і Лазаря та з чуда на горі Фавор. В першому випадку євангельський багач, що перебував у пеклі, і Авраам, що перебував у раю, обговорювали можливість послати душу Лазаря на землю до братів багача, щоб застерегти їх від пекла. В другому випадку ті, що жили задовго до Христа, пророки Мойсей і Ілля, розмовляють з Господом про Його майбутні муки. Іще Христос сказав юдеям, що Авраам побачив Його пришествя, очевидно з раю, і зрадів.

Ця фраза не мала б змісту, якби душа Авраама перебувала в невідомому стані, як навчають деякі сектанти про життя душі після смерті. Книга Об'явлення образно розповідає про те, як душі праведних на Небі реагують на події, що відбуваються на Землі.

Всі ці місця в Писанні навчають нас вірити, що дійсно діяльність душі продовжується і після її розлучення з тілом. При цьому Писання вчить, що після смерті Бог призначає душі місце її тимчасового перебування у відповідності з тим, на що вона заслужила, проживаючи в тілі: рай або ж пекло. Розміщення в тому чи тому місці чи стані обумовлюється і визначається так званим «приватним судом». Приватний суд треба відрізнати від всезагального, що відбудеться в кінці світу. Християнська діяльність, жива віра в Господа нашого Ісуса Христа зроблять нашу

смерть благоприємною і радісною.

Не лише убогі, як Лазар, наслідують життя вічне і сподобляться бездоганного завершення життя земного, але й багаті, якщо вони будуть сильні духом та смиренномудрі. Не тільки багаті, як євангельський багач, йдуть до пекла і мають люту смерть, але й бідні, якщо не несуть свого хреста з широсердним терпінням.

З янгольського об'явлення святому Макарію Олександрійському бачимо, що відхід праведної душі зовсім протилежний відходу грішної душі. Душа праведна по розлученні з тілом приймається святими янголами, оберігається ними і відводиться в країну, сповнену світлом, радістю і блаженством. Не дивний відхід таких душ, бо ще будучи на землі вони перебували з янголами в невидимому спілкуванні, а після смерті, коли відкрилися духовні очі, це спілкування стало видимим і тіснішим.

Про це пише святий Єфрем Сирін: «Звершені сподвижники радіють в час розлуки з тілом. Маючи перед своїми очима велику працю свого подвижництва, чувань, постів, поклонів, молитов, сліз, душі їх радіють, бо призиваються вони з свого тіла увійти у вічний спокій і блаженство в райських обителях». (53, т.3 с. 306).

Смерть грішників — люта, свідчить саме Слово Боже. Чому ж так? Розглянемо — хто ж такий грішник? Той, хто не виконує Закону Божого. Як чесноти звертаються до совісті, приводячи душу до неземної радості, так само — пороки народжують страх відповідальності. Смерть для грішників люта, тому що в мить відходу душу зустрічають злі духи. Котрим вона безстрашно служила на землі і з котрими, рівно як собі подібними грішниками, повинна буде вступити в вічне з'єднання.

Преподобний Макарій Великий роздумує про відхід грішної душі так: «Коли відходить від тіла грішна

душа, тоді звершується певне велике таїнство. До неї приступають тисячі демонів і янголи супротивні, і сили темні, й викрадають її в свої обителі. І не слід цьому дивуватися. Якщо людина, живучи ще в світі, підкорилася їм і стала їх рабом, тим більше, коли відходить зі світу, буває ними полонена і захоплена в вічне рабство».

«Розлука з життям, — пише святий Єфрем Сирін, — дуже засмучує грішника, котрий бачить у себе перед очима свою нерадивість з її грікими плодами. Яке ж тоді каяття стискає серце, як тоді душа терзається і знемагає у того, хто не турбувався тут на землі про своє спасіння.

З надання святоотцівських писань бачимо, що іноді Господь Бог, за передбачливим промислом Своїм, удостоює перед смертю Святого Причастя людей, не позначених благочестивістю, і навпаки: за якісь попередні гріхи, хоча в свій час і очищені покаанням, Він залишає без останнього Причастя і самого праведника. Наглу смерть Він посилав як один із засобів духовного, Йому одному відомого покарання для очищення юнацьких гріхів, незнання, забуття.

Святий Макарій Олександрійський передає нам наступне янгольське об'явлення про стан душ померлих в перші сорок днів після розділення їх із тілом.

Коли ж звершується таїнство смерті, відокремиться від свого тіла вона — душа протягом перших двох днів перебуває на землі і в супроводі янголь відвідує ті місця, де була звичай і творила добро, істину і правду. Вона поневвіряється біля дому, де розлучилася з тілом, а інколи перебуває біля домовини, в якій спочиває її тіло. На третій же день, за прикладом воскресіння Христового, що відбулося третього дня, кожній християнській душі потрібно вознестися на небеса для поклоніння престолу Божому і Богу. З цієї причини свя-

та Церква має звичай у третій день звершувати служби Божі та всілякі поминальні моління за душу померлого. На третій день тіло передається землі, а душа повинна вознестися на небо: «і повернеться порох в землю, чим і був, а дух повернеться до Бога, Котрий його дав» (Екл. 12:7).

Невимірний простір між небом і землею, або поміж Церквами святкуючою і воюючою, звичайною людською мовою, і в Святому Письмі, і в переданнях святих Отців, називається повітрям (ст.слов.: воздух). Тут повітрям називається не тонка ефірна речовина, яка оточує землю, а сам простір. Цей простір наповнюють відкинуті, впавші янголи, вся діяльність котрих полягає в тому, щоб відхиляти людину від спасіння, творячи її знеаряддям неправди. Вони хитро і вороже діють на наше внутрішнє і зовнішнє життя, щоб зробити спільниками їх погибелі: «шукаючи, кого б жерти» (1 Пет. 5:8).

Так споглядач великих таємниць Божих в Об'явленні свідчить, що впавші янголи позбавлені своїх небесних осель (Об'явл. 12:8–9). Тому де ж їхня пристань? В книзі Іова піднебесний простір є їхньою пристанню (Іов. 1:7), і вчитель народів вже прямо називав їх духами злоби і піднебесними, а володаря їх — князем владі повітряної (Еф.2:2).

З того самого моменту, як сталося падіння наших прабатьків і вигнання їх з раю, до дерева життя був поставлений Херувим з вогняним мечем (Бут. 3:24), але інший впаший янголь, в СВОЮ чергу став на шляху до раю, щоб перекрити людині вхід. Ворота небесні замкнено для людини, і Князь світу з того часу не пропустив до раю жодної душі людської, що розлучилася з тілом. І праведні, окрім Іллі і Еноха, і грішники перебували в пеклі.

Першим неушкодженим пройшов цей шлях до раю Переможець смерті, Руйнівник пекла — Ісус Христос; і двері райські з того часу відкрилися. За Господом неушкоджено пройшов і благочестивий розбійник, і всі старозавітні праведники, із пекла Господом виведені. Святі проходять цей шлях неушкоджено, або якщо і терплять іноді бісівські зупинки, то чесноти їхні переважають падіння.

Якщо ми, будучи вже просвічені світлом Христовим і маючи свобідну волю робити зле чи добре, постійно стаємо їхніми полоненими, чинимо неправду, виконуючи їх злу волю, то тим паче не залишати вони нашу душу, коли вона розлучиться з тілом і повинна буде йти до Бога через повітряний простір. Зрозуміло, вони доводитимуть, що мають право на володіння душею, як вірно виконавицею їх навіювань — думок, бажань і почуттів. Біси їй виставляють її гріховні вчинки у повній мірі — і душа, розуміючи, визнає справедливність тих свідчень.

Християни, живучи на землі не без гріхів, не отримують прямо блаженної вічності. Необхідно, щоб їх недоліки, падіння, відхилення були зважені й оцінені.

Саме з цього і починається так званий в православній Церкві «Приватний суд». Святі Отці і вчителі Церкви «Приватний суд» або те, що передує йому (тут погляди розко-дяться) — називають «митарствами».

Фрагменти

ПОДВИГ ПОСЛУХУ ВИЩИЙ ЗА ТІЛЕСНИЙ

Два рідні брати вступили до монастиря. Один із них став великим подвижником, другий же мав великий дар чинити всім послух. Коли старець казав йому: зроби те, він робив, ніколи не діючи проти волі старця. Бачачи таку слухняність, уся братія монастиря похвалила його. Тоді подвижник, який багато постував та молився, заразився заздрістю до брата свого. «Спокушу я сьогодні, говорить він собі, брата свого, чи має він справжній послух». Прийшовши до старця, він сказав йому: «Відпусти зараз брата зі мною. Треба мені піти в одне місце». Авва погодився. Подорожуючи разом, вони прийшли до ріки, в якій було безліч крокодилів. Подвижник, бажачи спокусити брата, сказав йому: «Спустися до ріки та переправся через неї». Той спустився, і підійшли крокодили та почали лизати ноги його, не завдавши жодної шкоди. Подвижник, побачивши це, сказав

братові своєму: «Вийди з води, підемо далі». Продовжуючи подорож свою, вони побачили мертву людину, яка лежала на дорозі. Подвижник сказав братові: «Якби ми мали стару одежину, то накрили б нею тіло спочилого». Молодший брат відповів: «Помолімося! Може Господь воскресить його». Коли вони стали молитись, — воскрес померлий, а подвижник похвалився, кажучи: «Подвиги мої — ось причина воскресіння мерця». Коли вони повернулись до монастиря, старець сказав подвижникові: «Для чого вчинив ти так із братом своїм? Знай же, що послух брата твого був причиною воскресіння померлого».

Будемо ж і ми з вами, дорогі мої, слухняними батькам та наставникам нашим, які ведуть нас до спасіння, щоб отримати нам велику благодать від Господа нашого Ісуса Христа, Якому честь, і слава, і поклоніння з Отцем і Святим Духом на віки віків.

ПРО ДВОХ МОНАХІВ

Двоє монахів пішли в сусіднє місто, щоб там продати роботу свою за цілий рік, і зупинилися у готелі. Після продажу рукоділля один пішов у місто закупити потрібне для них, а інший залишився в готелі, і по навіюванню диявола впау в гріх. Інший брат, повернувшись, сказав: «Ось, ми придбали все необхідне і можемо повернутися до монастиря». Другий брат відповів: «Я не можу повернутись. Коли ти пішов від мене, я впау в гріх, украв річ, яка привабила мене, і тепер я не можу повернутися». Брат, маючи бажання придбати і спасти душу брата, сказав йому із клятвою: «І я, коли пішов від тебе, так само впау у гріх, давай повернемось разом до монастиря і разом принесемо покаання. Богові все можливо: можливо Йому дарувати нам прощення за покаання наше і позбавити мук у пекельному вогні, де немає місця для покаання». Вони повернулись до монастиря, пішли до святих отців, припали до їхніх ніг, проливаючи потоки сліз, сповідаючи їм своє падіння. Святі старці прийняли їхнє покаання, наклавши на них суворо епітимію на виправлення їхнього життя. Брат, який не вчинив гріха, виконував епітимію так, ніби він сам згрішив, з великої любови взявши на себе провину брата свого. Господь зглянувся на подвиг любови: відкрив шлях до спасіння. І те, що за любов того, хто не згрішив, але взяв на себе труд покаання для спасіння брата, даровано прощення й тому, хто згрішив. Тут виповнилися слова Писання: «Ця заповідь Моя, щоб ви любили один одного, як я полюю вас. Немає більшої від цієї любови, як хто душу свою покладає за друзів своїх» (Євангелія від Іоана 15: 12–13).

Обличчя часу

До 100-річчя від дня народження Патріярха Димитрія

Закінчення. Початок у ч. 1, 2016

В цей період проявилася багатогранність творчої натури Яреми. Він одержав початкову музичну освіту на приватних заняттях у диригента Сави Неборча – випускника Вищого Музичного Інституту імені Миколи Лисенка у Львові. Володимир згадував про те, як став диригентом: «Замовив у книгарні партитуру «Літургічні пісні архикатедрального хору» (за що заплатив отець Жарський парافیальними грішми аж 55 золотих!) і, переписавши багато партитур світських хорів Лисенка, Леонтовича і других композиторів, поїхав додому. Так став я диригентом. Через зиму я навчив хор повної Літургії, яку співали на Великдень, і п'ятнадцять хорових пісень на концерт у читальні. Щоправда, ніхто мені за роботу не платив».

Треба згадати ще й 1938 рік – 950-річчя Хрещення України. Ювілейні Богослужіння правилися в церкві Св. Юрія в м. Динів. Присутні були віруючі з усіх українських сіл деканату із своїми душпастирями. І в церкві, і під час походу співав хор із Глідно під орудою Яреми. Всі захоплювалися чудовим хором співом. Слава про цей хор і його диригента швидко поширювалася.

Таке активне національне духовне відродження українського народу було не до вподоби польським шовіністам та польській владі. Саме в той час Володимир Ярема був змушений зголоситися на медико-військову комісію, яка визнала його придатним до військової служби. У складі своєї військової частини він перебував на західній території Польщі, там і потрапив у німецький полон. На початках німці виявляли прихильність до полонених українців і їх відокремили та відпустили.

Таким чином Володимир щасливо повернувся додому. Він наполегливо працює з хором, оживляє драматичний гурток, діє в молодіжній організації «Відділ молоді». Але не занедбує і свого таланту художника. З'явся розмальовувати церкву у Старому Місті біля Лежайська. Завершивши цю роботу, Володимир поїхав до Львова. Тут він стає студентом Мистецько-промислової школи.

Свою особистістю, поведінкою та здібностями він привернув до себе увагу Львівського Митрополита Андрея Шептицького та ректора Духовної семінарії о. Йосифа Сліпого. Постало питання про зарахування його до семінарії. Одночасно він навчається у т.зв. «Малій гімназії» при Духовній Семінарії з метою завершення гімназійної програми.

У лютому 1942 року Ярема одружується зі своєю односілчанкою Юлією.

Маючи вже деяку практику керування хором, Володимир вирішує глибше пізнати музичну науку. Ось як він згадує про свій вступ до Вищого Музичного Інституту імені М. Лисенка: «Пішов я до директора, розказав йому про своє навчання в Неборча (якого він пам'ятав) та про свою му-

зичну практику, і просив прийняти мене на другий курс. Директор погодився, але запротестував професор Людкевич: – «Як то так, не вчившись в мене теорії, йти відразу на другий курс? Та без теорії нема музики, нема навчання». Я пояснював йому, що мене вчив абсолювент їх школи, що я знаю добре підручник теорії музики професора Людкевича, але він ніяк не давав себе вмовити. Дирек-

пересильному пункті я зібрав біля себе аматорів співу, і ми почали співати на чотири голоси пісні в гармонізації Леонтовича, Лисенка та інших авторів, які я докладно запам'ятав, коли підготовляв хори. Співали ми й у поїзді. В Білій Церкві відразу закрили наш гурток і вимагали, щоб ми співали в клубі. Після декількох проб ми дали концерт». Цікаво, що після виступу на концерті Яремі за-

Тут одержує посаду науковця в Музеї Українського Мистецтва, а згодом стає завідувачем відділу старого мистецтва (ікон). Але велика любов до церкви та до праці серед народу перемогла. Ярема самотужки продовжує здобувати духовну освіту і влітку 1947 року успішно здає іспити та висвячується на священика.

Його першою парафією були Підгірці (1947), потім Ширець (1950), Кам'янка-Бузька (1954), Львів-Клепарів (1958), церква Св. Параскеви П'ятниці у Львові (1960). В кожній зі своїх парафій отець Володимир займався хором і одночасно навчався у Ленінградській духовній академії (заочно). Маючи семеро дітей, він підробляв малярством (церкви у Винниках, Жовкві, Угрях, на Клепарові, образи для церкви Преображення Господнього у Львові). Згодом отець Володимир стає настоятелем церкви святих апостолів Петра і Павла у Львові і працює в редакції часопису «Православний Вісник». Отець публікував тут свої науково-популярні статті про іконостази, іконопис, церковний спів, загалом про церковне мистецтво, виявляючи при цьому неабиякий літературний хист. Слід зауважити, що отець Володимир продовжував дослідницьку працю над іконами і ніколи її не полишав.

Його статті друкувалися також у Польщі та Чехії з огляду на заборону подібної тематики у советських наукових працях. Опрацьовував зарубіжні видання, а саме – польську, чеську, словацьку, сербсько-хорватську і скандинавську літературу. Отець Ярема був глибоко переконаний, що від якості та обсягу знань про давнє іконописання залежить стан сучасного церковного малярства. Він вважав за потрібне знайти, передрукувати і передати до музею книгу «Ермения или наставление в живописном искусстве», написану в 1701–1733 рр. афонським ієромонахом і живописцем Діонісієм Фурноаграфіотом з дарчим написом: «Для Музею Українського Мистецтва. Володимир Ярема. 10 серпня 1953 року».

Майже півстолітні дослідження храмової архітектури отець Володимир описав у монографії «Церковне будівництво Західної України», яка стала навчальним посібником у сфері церковної архітектури. Були підготовлені та згодом видані праці з історії українського іконопису, зокрема фундаментальне дослідження «Іконопис Західної України XII–XV ст.», а також вже згадувана книжка «Дивний світ ікон». Слід відзначити, що о. Ярема здобув репутацію фахівця в галузі церковного мистецтва, зокрема в датуванні ікон. Тут рівного йому не було, зазначав професор Володимир Овсійчук.

Книга в житті о. Яреми була такою ж необхідністю, як їжа і пиття, як повітря. За свій вік Патріярх Димитрій зібрав досить велику бібліотеку. Значну її частину складають богословські і богослужбові книги, багата

й широко представлена література з образотворчого мистецтва, архітектури, живопису, велика книгозбірня творів української літератури переважно на історичну тематику, а також дуже вдало дібрана музична бібліотека.

Ознайомлення з музичною колекцією бібліотеки свідчить про зацікавлення та естетичні уподобання непересічної творчої особистості Патріярха Димитрія. Це, передовсім, українська музика. Книгозбірня охоплює ноти і книги різних періодів розвитку багатоголосого української музичної історії. Тут є практично вичерпна колекція з української музичної фольклористики, починаючи від одного з перших збірників українських народних пісень (упорядкований і виданий Михайлом Максимовичем 1827 р.) аж до академічних видань народних пісень сьогодення, а також теоретичні дослідження українського фольклору Миколи Лисенка, Володимира Гнатюка, Філарета Колесси, Климента Квітки, Петра Сокальського, Миколи Костомарова, Михайла Драгоманова, Івана Франка, Григорія Нудьги, Володимира Голубовського, Софії Гриви та багатьох інших; праць польського етнографа Оскара Кольберга, чеського вченого Людвіка Куби про Україну, розвідки про болгарську, румунську, сербську, польську, російську, хорватську народно-поетичну творчість. Значну частину книгозбірні становить серія Українські народні пісні в записках Юрія Федьковича, Лесі Українки, Маркіяна Шашкевича (загалом 22 позиції), різноманітні пісенники, а також видання Етнографічної Комісії НТШ у Львові (18 збірників) і підшивки журналів «Народна творчість та етнографія» за 1957–59 і 1960–68 роки, «Українська музика» за 1937–39 рр., «Український фольклор» за 1937 р. і «Народна творчість» за 1940 р.

Окремий розділ бібліотеки становить українська музикознавча література. Це, зокрема, монографії про таких композиторів як Станіслав Людкевич, Левко Ревуцький, Кирило Стеценко, Сидір Воробкевич, Дмитро Бортянський, Микола Лисенко, Микола Леонтович, Микола Аркас, Петро Сокальський; різні випуски збірника наукових статей «Українське музикознавство» – вісім книг, та інші праці з історії української музики, в тому числі й оглядові – загалом 75 позицій.

До нотної збірки бібліотечного фонду входять, насамперед, Повне зібрання творів Лисенка (18 томів), Стеценка (7 томів), Степового (3 томи), а також різна, здебільше вокально-хорова література – від народної чи авторської пісні в супроводі фортепіано до симфонічної партитури кантати-симфонії «Кавказ» і кантати «Заповіт» Людкевича на поезію Тараса Шевченка. Тут є клавіри опер «Запорожець за Дунаєм» Семена Гулака-Артемовського, «Назар Стодоля» Костянтина Данькевича, «Наталка Полтавка» Лисенка, «Нарусалчин Великдень» Леонтовича, першої опери за поезією Шевченка – «Катерина» Миколи Аркаса, оперети «Сватання на Гончарівці» Кирила Стеценка, «Реквієму» Джузеппе Верді, «Меси» Людвіга ван Бетховена та інші. В бібліотеці Патріярха Димитрія є також книги з теорії музики і техніки диригування хором.

Особливого уваги заслуговує збір-

ка творів української духовної музики, до якої увійшло 29 Літургій, 4 томи Повного зібрання творів Бортянського, виданого в Москві 1885 року, і значна кількість інших духовних композицій.

Серед теоретичних праць слід зазначити «Огляд історії церковної музики» Бориса Кудрика і «Нариси історії церковної музики» Павла Маценка. Не забудьмо, Патріярх Димитрій не тільки збирав музичну літературу, але й сам досліджував музичне мистецтво і опублікував книжечку «Дещо про церковний спів на землях України». В ній він подає дуже точну, лаконічну і правдиву характеристику особистості Кирила Стеценка як надзвичайно обдарованого диригента і рівночасно видатного композитора та священика УАПЦ, якого вбили більшовики. Патріярх Димитрій високо оцінив «Народну Літургію» отця Кирила, стверджуючи, що її ідею варто впроваджувати в життя Церкви.

Композиторські здібності о. Володимира яскраво проявилися в час святкування 1000-літнього ювілею Хрещення України-Руси. Організований отцем молодий хор Петро-Павлівської церкви був допущений до виступу на концерті у Львівському Оперному театрі. Під орудою отця Яреми виконувалися його композиції: кантата «Молитва святого Володимира», «Тисяча літ», «Дума про апостола Андрія», «Похвала князю Володимиру» (слова митр. Іларіона), «Благословення давно, або свяятий Андрій на київських горах» (слова В. Щурата). До перших трьох вищевказаних творів слова написав сам отець Володимир. Вирізняється пророче послання владики Димитрія до українського народу, написане в червні 1993 року.

*Кріпчись, народе українській,
Бо мучить ще тебе Москва,
І хоч співаєм «Ще не вмерла»,
Та все ж неволя ще триває.
Ще не погинули яничари,
Що честь свою запродали.*

Тверда патріотична позиція о. Яреми проявилася в період Третього відродження Української Автокефальної Православної Церкви. Цей процес ініціював, готував та проголосив о. Ярема на першій Літургії у Петро-Павлівській церкві (Львів) 19 серпня 1989 року. А далі – багаторічна плідна праця над розбудовою «чистої української Церкви».

Він також викладав у Харківській Колегії Патріярха Мстислава. Його запрошували читати лекції на кафедрі сакрального мистецтва Львівської національної академії мистецтв. Завідувач кафедри професор Роман Василюк згадує: «Власне на цих лекціях, як і у своїх доповідях на конференціях, Патріярх постав перед присутніми як досвідчений науковець з глибоким знанням предмету, умінням переконливо викладати свою думку, часом і контрверсійну до усталених, здавалося б, поглядів. Теоретичний зміст викладеного матеріалу був багато ілюстрований. Особливо цінним було те, що деякі фотоматеріали виконували ним ще давно, і більшість об'єктів, що їх досліджував Патріярх, на нинішній день вже попросту не існують. Не менш цікавими були його лекції і в Міжнародній школі церковної архітектури у Львівській політехніці, а також для працівників Національного

Зустріч Президента України Петра Порошенка з Вселенським Патріярхом Варфоломієм I

знову актуалізувала справу визнання канонічності УПЦ Київського Патріярхату, яку намагався здійснити ще Віктор Ющенко

Під час візиту до Туреччини Президент України Петро Порошенко зустрівся з Константинопольським Патріярхом Варфоломієм I. В ході зустрічі обговорювалися питання створення єдиної Помісної Церкви в Україні.

На цьому тлі експерти говорять про збільшення шансів на визнання Константинополем Української Православної Церкви Київського Патріярхату, що може стати першим кроком до створення в Україні Помісної Церкви.

З іншого боку, відомо, що такому ходові подій протистоїть Російська православна церква, яка називає Україну своєю канонічною територією. «Ми говорили про майбутнє України, про мир, про єдину Помісну Православну Церкву, якої прагне і чекає Український народ», – заявив Петро Порошенко на спільному підході до преси з Варфоломієм I.

«Ви знаєте, що церква Константинополя є материнською Церквою української нації. Ми відчуваємо духовний зв'язок між Константинопольською Церквою та Україною», – сказав Варфоломій I.

Згідно з останніми соціопитуваннями, більшість українців асоціюють себе з УПЦ КП – 44%, 21% – з УПЦ, а з УАПЦ – 2,4%.

«В УПЦ КП є багато священиків та єпископів, які хотіли б порвати з Московною, але бояться лишитися у «канонічному вакуумі». Якщо для них в Україні з'явиться альтернативна канонічна юрисдикція, то вони можуть обрати її, – вважає релігізнавець Віктор Єлєнський. – Натомість керівництво УПЦ КП під церковною єдністю розуміють повернення «розкольників», як вони називають інші церкви, саме до їхньої церкви».

Щодо отримання визнання, зауважає релігізнавець, зазвичай очільники держави зверталися до Вселенського Патріярха і просили для своєї церкви автокефалії. До прикладу, у «томусі» Вселенського Патріярха Сербській Церкві від 1878 року було вказано, що статус надали через «створення нової держави» та «зверненням короля».

Саме тому зустрічі Президента України та Вселенського Патріярха є дуже важливими, хоча швидко питання Помісної Церкви не вирішиться.

У червні 2016 року має відбутися Всеправославний собор, який організовує Константинополь. Питання Української Помісної Церкви на ньому не стоятиме через позицію РПЦ. Але після собору українське питання вочевидь знову постане, як одне з першочергових у світових міжправославних відносинах.

Фрагменти

Віталій ЧЕРВОНЕНКО, ВВС

музею. До нього часто зверталися за консультацією у сфері богослов'я ікон і мистецтвознавчої аналізи». Особливе захоплення викликали проповіді Патріярха Димитрія під час церковних відправ. Як згадує В. Овсійчук: «...красивий грудний голос та виняткова дикція, – кожне слово доходило ясним, теплим, відбиваючи його душевну променистість... І це дійсно залишається на все життя за глибиною змісту і сердечного теплотою вислову».

Щирість і самопожертва були притаманні Патріярхові Димитрію завжди. Як предстоятель УАПЦ – від вересня 1993 р. він невтомно працював для відновлення давнього духу побожності українського народу.

Земне життя Патріярха Димитрія закінчилося 25 лютого 2000 року, але пам'ять про нього жива. Владика мав глибоку Віру в Господа, в усьому покладався на Бога і ніколи не впадав у відчай. Він радив у боротьбі зі спокусами, гріхом та різними життєвими негараздами мати при собі не земну зброю, а небесну, духовну, тобто жити благочестиво, по-Божому. Патріярх наголошував, що в людини є добрий орієнтир – це Живий Бог Ісус Христос. Він є дорогою, правдою і життям.

Патріярх Димитрій був подвиж-

ником не лише на Божій ниві, але й у мистецькій сфері. Його ораторський хист промовця-проповідника, талант музиканта – диригента, співака, композитора, поетичний дар, обдарування художника-майлєра та дослідника-науковця залишили помітний слід в культурному розвитку української суспільності. Він був нагороджений премією ім. Свенціцьких за наукову роботу в галузі мистецтвознавства, зокрема, за фундаментальну двотомну монографію з історії українського іконопису.

Сивий, середнього зросту, з лагідним проникливим поглядом, приємним спокійним голосом Патріярх Димитрій був людиною великої волі, сильного духу та високої культури. Все його подвижницьке життя було служінням українській ідеї, жертвою служінням Україні. Він жив у молитві і творив, ніби молився. **Майже кожна його праця завершувалася молитвою: «Господи, Творче і Спасителю наш! Не покидай нас. Торкнися нас ще Своєю ласкавим перстом, споглянь на нас Милостивим Оком. Благослови нас, наші дороги, наші думки та нашу рідну, всю нашу Україну. Поверни нам радість життя, наверни нас на дорогу Правди. До Себе! До Неба! Амінь!»**

Нова свідомість український ювілейний місячник

Збираючи пам'ять історії, духу й культури, ми не тільки будуємо власну свідомість, але проєктуємо-прозираємо висоти майбутнього здійснення – як в сенсі національного буття, так і особистого, і вселюдського. Бо збирання й оберігання живої пам'яті народу в суті є здобуванням світла і простору духу. Такі думки зринають від роздивляння й прочитання крихітних, але яких містких за змістами й багатством реальності, та до того ще й живописних книжечок – «Українського ювілейного місячника» – за січень і лютий ц.р., що їх укладає отець Василь Пишний (видавництво «Навіки») разом з громадою храму Св. Покрови в селі Рубанівське на Січеславщині. Пропонуємо увазі читачів часточку з того, що промовляє з випусків за січень-лютий.

80 років з дня народження Бориса Мозолецького (1936–1993), видатного українського археолога ХХ століття і талановитого поета.

Борис Мозолецький – видатний дослідник Скіфії, який у 1971 році здійснив експедицію на Товсту Могили, де розкопав славнозвісну Пектораль, цілком слушно названу «знахідкою століття». 21 червня 2016 року весь науковий світ буде відзначати 45-у річницю знахідки Золотої скіфської Пекторалі у кургані Товста Могила неподалік м. Орджонікідзе, Дніпропетровської обл., яка стала символом давньої історії України.

Борис МОЗОЛЕВСЬКИЙ

Борітєся – поборетє!

Т. Шевченко

І плакати, і радіти –

Тепер вже не те, не те!

Бунтуйте ж, трикляті діти,

Якого ви дідька спите?

Чи ви вже як ті автомати –

Бездумні зняряддя століть?

Чи вас уже можна ховати?

Чи будете й далі тліть?

Не нидіти – битись варто!

Ніхто вас не вирве з п'яльми.

Просніться й на прою вставайте

Хоч так, як ставали ми.

Горіти, а не чадіти!

Хотіти! – і знати – чоґо!

Нехай вам серця освітить

Безсмертне Шевченка чоло.

ДО МІЖНАРОДНОГО ДНЯ РІДНОЇ МОВИ

**«Перед Господом усі рівні, й ім'я Боже славиться всіми мовами світу»
Свят. Тихон, Патріярх Московський**

Бог не скасовує національних мов і не створює для Своєї Церкви нової – особливої – мови. Як свідчить книга Діянъ, коли на апостолах спочили «язики, мов возненні», і вони сповнилися Духа Святого, Господь наділив їх даром звороти «іншими мовами», в яких кожен зі слухачів упізнавав «рідну мову, в якій народився».

«У Єрусалимі ж перебували юдеї, люди побожні, з усякого народу під не-

бесами. Коли зчинився цей шум, зібрався народ і схвилювався: бо кожний чув, що вони говорять його мовою. І всі були вражені і дивувалися, кажучи один до одного: «Чи не всі ці, які говорять, галілеяни? Як же ми чуємо кожен свою рідну мову, в якій народилися. Парфяни, і мідяни, і еламїти, і жителі Месопотамії, Юдеї і Каппадокії, Понту та Асії, Фригії і Памфіїлі, Єгипту і країв Лівії, прилеглих до Киринеї, і заходжі з Риму, юдеї та прозеліти, критяни й аравіяни, чуємо, що вони говорять нашими мовами про великі діла Божі?» (Діян. 2, 5-11)

145 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ВИДАТНОГО УКРАЇНСЬКОГО ВЧЕНОГО ОРІЄНТАЛІСТА, МОВОЗНАВЦЯ, ПОЕТА АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО

Рід Агатангела Кримського кримсько-татарського походження. Один із родичів був муллою, родичем кримського хана. У 17-му ст., рятуючись від несправедливого гніву можновладця, втік із Бакчисарая й опинився у Литві. Там мусив охреститися і взяв собі нове прізвище – Кримський. Батько – вчитель географії, автор популярних на той час посібників і краєзнавчих книжок. Читати дитя навчилося у три з половиною роки. У прогімназії Острогу вивчив польську, французьку, англійську та німецьку мови. Після цього в київській колегії Галаґана вивчив грецьку, італійську, турецьку; українську вчив у Павла Житецького. У 18 років парубок знав 8 мов. «І от узав я якось повісті Федьковича з передмовою. Драгоманова, узав, прочитав, і мене нове світло осяяло. Я зрозумів, що мушу бути українофілом – це я зрозумів цілком свідомо. І от я жадібно ухопився за українство. Кожнісіньку віпну від офіційних занять частину я присвячував Україні. Перша ознака національності є мова – я й нею найперше заклопотався, пильно читав усякі книжки, особливу увагу звертав на етнографічні матеріали, перечитав усякі філологічні праці».

Отак на двадцятomu році життя студент московського інституту східних мов відкрив у собі Україну. Фанат української мови писав: «Нам одібрали усякі мінімальні, елементарні права. Для нас і говорити своєю мовою – то вже є злочин; нашої нації гірше, ніж усім іншим націям». Щоб нація зберегла мову, щоб нести освіту народові, А. Кримський написав і видав у Москві «Украинскую грамматику для учащихся высших классов Приднепровья», «Практический курс для изучения малорусского языка» – призначені для самостійного вивчення. А далі – стажування в арабських країнах. У 29 – він професор східних мов Лазаревського інституту, поліглот, який мав 68 робочих мов. Агатангел Кримський – автор першої в світі історії арабської літератури в 5 томах: автор 26 томів зі сходознавства.

Щойно Україна оголосила самостійність, як Кримський почав рватися до Києва. Упродовж місяця Володимир Вернадський добивався дозволу Кримському на приїзд із Москви, адже вчений погоджувався на переїзд тільки разом із бібліотекою, а це вагон книжок. Вони розмістилися у двокімнатній квартирі на п'ятому поверсі на вул. Малопольській, 3: вагон книжок, колекція марок і грам-

матів, бо пан Агатангел – знавець оперної музики.

А. Кримський став одним із засновників АН УСРР, до 1928 р. був її вченим секретарем. У 1921–1929 рр. академік очолював Інститут мовознавства, був професором Київського університету. Незважаючи на кволе здоров'я, астму, серцеву недугу і на те, що він носив дві пари сильних окулярів, професор працював по 18 годин на добу. Від 1930 р. вченого часто викликали на допити, адже А. Кримський – «ідеолог українського націоналізму», з Петлюрою перебував у дуже близьких стосунках, вітав його у АН хлібом-сіллю; 1923 року Кримський разом з кількома іншими націоналістами видав російсько-український словник. Як бачимо, малописьменні жорстокі слідчі були інтернаціоналістами, а вчений-поліглот зі світовим іменем – «маховий націоналіст».

Вченого не друкували, лікували усі сходознавчі установи АН; він працював для шухляди. А щоб видатний вітчизняний учений-орієнталіст, мовознавець та поет не мав сил вистояти на сплюндрованому, занімлому полі української науки та культури, «інтернаціоналісти» його вдарили під дих. Справа в тім, що

Агатангел Кримський належав до тих чоловіків, які не боялися розумних жінок. Ще юнаком він закохався у геній Лесі Українки, але вона його серйозно не сприйняла. Більше жінками Кримський не цікавився. В ті часи було популярним усиновлювати юнаків, наприклад, М. Горький і його прийомний син. Так само Агатангел Кримський усиновив Миколу Левченка. Агатангела Кримського не арештовували, але арештували й засудили Миколу. Левченко відбудує термін, повернувся й покінчив з собою у квартирі Кримського. Ця трагедія підкосила вченого. З того часу він перестав стежити за своєю зовнішністю: носив подрані чоботи, порваний костюм, говорячи: «Нехай буде соромно владі, яка довела до такого академіка». 20 липня 1941 року 70-літній А. Кримський був арештований. Останньою книгою вченого стала справа за номером 148001. 25 січня 1942 року її припинили й здали до архіву у зв'язку зі смертю обвинуваченого.

Хворий і виснажений вчений помер у камері смертників у тюремній лікарні.

Від лютого 1991 року Інститут сходознавства НАН України носить ім'я Агатангела Кримського.

Галина КУШНІР

«НАША ВІРА» – ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОЇ РЕЛІГІЙНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

З доповіді на науковій конференції в м. Луцьку, присвяченій світлій пам'яті Євгена Сверстюка

Знаковою подією новітньої історії стало святкування 1000-ліття Хрещення Київської Руси у 1988 році. Причому релігійне піднесення кінця 1980-х – початку 90-х збіглося з національним. В середувищі української інтелігенції на порядку денного постало питання про ролю релігії у процесі формування української нації, яке й досі не втратило своєї актуальності. Серед них був і Євген Сверстюк, який чи не вперше в період перебудови надав українській публіцистиці релігійного змісту, сакралізував її. Це повною мірою являє газета «Наша віра».

Однак роля часопису «Наша віра» і редакторська діяльність Є. Сверстюка чомусь випадали з уваги аналітиків, про що говорить й І. Дзюба: «Ще менше знана й оцінена його подвижницька праця організатора й редактора газети «Наша віра», яка стала не вузькоконфесійним, а доброякісним загальнокультурним виданням, – відповідно до образу самого редактора, для якого християнська віра – справа і особистої долі, і долі та культури рідного народу» [...].

Історія народження газети збіглася з ідеєю відродження Української Церкви, до якої також був безпосередньо причетний Євген Сверстюк. «Люди тягнулися до цього, – згадував редактор «Нашої віри», – і якимсь член Українського Культурологічного Клубу Анатолій Битченко, побачивши в мене Біблію українською мовою, пішов до однієї з церков і запропонував священникові читати Євангелію українською мовою. На жаль, дуже мало було готових до цього людей» [...].

Основна тема тих перших номерів газети «Наша віра – православ'я», за словами тодішнього головного редактора, – «рух за створення Української Автокефальної Православної Церкви – за зразком Церкви у США, в Канаді – церкви, незалежної від держави». «Ми кинулись читати книжки і проповіді Митрополита УАПЦ Василя Липківського, і нова відроджена Церква уявлялась нам як церква народна», – згадував Є. Сверстюк [...].

Газета виходила завдяки жертвам читачів, особливо представників української діаспори, які напевне не завжди були парадфіанями УАПЦ.

Сверстюк-редактор велику увагу приділяв читачській аудиторії газети. Цитував читачів у своїх текстах, друкував їхні листи з приводу актуальних суспільних проблем, відгуки про «Нашу віру», а то й цілі матеріали.

Так, наприклад, у № 10 за 2009 рік редакція надрукувала лист Лариси Мірошніченко, співробітника Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, який відображає її

ставлення до «Нашої віри», зокрема до публікацій Сверстюка: «Немає на світі нічого щирішого, сокровеннішого, ніж тиха розмова з Богом. І читання «Нашої віри», що прихилиє повсякчас до такої розмови, – одне з найдорожчих. Ця газета – рідкісне явище в нашому суєтному світі. Сприймаю її не як газету, а як очікуваний лист від доброї, мудрої, витонченої людини. Вона не віддаляє мене від пекучих проблем культури, історії, духовності, та в переважній більшості таких публікацій струменить рятівне Божественне Світло...». Таким чином, читання «Нашої віри» наближає авторку листа до Бога, спонукає до молитов, до духовних роздумів – «в нашому суєтному світі». За цим листом Євген Сверстюк постає на сторінках газети як журналіст, що повідомляє та аналізує «пекучі проблеми», і водночас як проповідник Божественного Світа.

Сверстюк зазначав, що його читач не є масовим. Він орієнтувався на освічених, культурних людей, які «люблять Бога та Україну». Найбільш вдячний читач газети, за Є. Сверстюком і Р. Лішею, належить до української діаспори, де газету читають більше, ніж в Україні [...].

Різноманітність автури – від відомих мислителів до простих читачів. Автори є віруючими з різних християнських конфесій.

Раїса Лиша називає постійним автором газети архієпископа Ігоря Ісиченка. Знаковим автором був Патріярх УАПЦ Дмитрій. Постійним автором «Нашої віри», на її думку, можна назвати Мирослава Мариновича. Цікавими були публікації Миколи Горбала, Олександра Сугоняка, дослідження історії України 30–50 років ХХ ст. Бориса Ткаченка. «Багато важливу участь у житті видання о. Бориса Гудзика, єпископа-емерита Любомира Гузара, – розповідає Р. Лиша. – Чимало можна назвати імен. До речі, матеріали, зокрема Юрія (Вівташа. – Г. К.), не раз викликали жваву реакцію читачів. Думаю, що ніяка інша газета не приділила стільки уваги відродженню з нуля іконопису і 90-ті роки загальною українського мистецтва (малярства, скульптури) – і це, безумовно, мало значення. Тут були і мої намагання (тобто її матеріали. – Г. К.), бо я це люблю».

Серед авторів було й багато представників діаспори, як, наприклад, Дарія Бродхед з Канади, Зіновій Квіт із США, Надія Мірчук, яка до недавнього часу була головою православних сестринств у США, письменник і меценат Олесь Скоп, Любомира і Теодосій Крупи. Підтримували газету професор, математик з Нью-Йорка Роман Воронка й Надія Світлична. «Наша віра» співпрацю-

вала з видаваням Світличною на еміграції журналом «Віра».

Однією зі знакових подій в історії часопису стало те, що «Наша віра» вперше в Україні надрукувала 1994 року текст Ю. Шереха «Москва-Маросейка». На той час, навіть для незалежної України, за словами Р. Ліші, то був сміливий крок з боку редактора Сверстюка.

Сам Сверстюк так характеризував автуру газети: «Їх (авторів. – Г. К.) є сотні. А творять газету – десятки. Оскільки проблематика наша не пов'язана з мінливою кон'юктурою, то для нас бажаними авторами є релігійні мислителі різних епох і різних конфесій. Релігійних мислителів рівня Мирослава Мариновича в нас, на жаль, мало, але авторів, які розуміють, що повернення до євангельських істин і законів є неодмінною умовою нашого порятунку, – з'являється щораз більше. Ми охоче публікуємо чесні дописи і скромного національного подвижника Степана Семенюка, і вчителя з Волині Липника, і історика Володимира Рожка, Лесі Храпливої-Щур з Канади, і послидовного християнського ідеаліста Олександра Сугоняка, і наших читачів-правдолюбів, не конче – дослідників з ученими ступенями» [...].

Отже, газету «Наша віра» можна вважати феноменом української релігійної журналістики. По-перше, вона є першою в посткомуністичній Україні православною газетою (І. Ісиченко). По-друге, вона виходить понад чверть століття, і її можна назвати виданням-довготелетелем серед українських ЗМІ релігійного спрямування в незалежній Україні. По-третє, деякий час (1997 рік) вона мала наклад, що сягав 55 тисяч примірників, і завдяки цьому увійшла в п'ятірку найтиражніших видань, які тоді можна було передплатити, не враховуючи комерційних (Ю. Вівташ). По-четверте, попри те, що вона явно симпатизує УАПЦ і підтримує у своїх матеріалах УГКЦ, газета не належить жодній конфесії. Часопис не є церковно (і політично) заангажованим. По-п'яте, газета фінансується не за рахунок приходу конкретної церкви, не за рахунок політиків, олігархів і не завдяки рекламі. Самі читачі, в основному з діаспори, жертвують на її видання. А це, напевне, люди із різних конфесій. В-шостих, на своїх сторінках вона демонструє громадянську релігійність, проповідує концепт «Бог і Україна». Залишаючись релігійним щомісячником, «Наша віра» є водночас і культурно-мистецьким часописом, соціальним, інколи громадсько-політичним, проте не вдається до брудної політики. Вона є прикладом суб'єктивної журналістики, а також є РЕДАКЦІЙНО незалежним виданням.

Стівен КРЕЙН

На небесах малі травинки
постали перед Богом.
«Що ви зробили?» – Він спитав.
Усі, крім однієї невеличкої травинки
взялися палко переповідаць
свої діяння,
а та одна зосталася позаду, немов
соромилась.

Невдовзі Бог спитав:

«А що зробила ти?»

Мала травинка мовила: «О Господи,
напевне, пам'ять зраджує мене,
бо, може, я й робила щось хороше,
та геть тепер цього не пам'ятаю». І Бог, величний і могутній,
піднявся зі Свого престолу:
«Ось, це – найкраща серед всіх
травинок!»

Багряні блискавки спалахували в
хмарах;
свинцеві громи гуркотіли й розбивались.
Прочаним богомільний здійняв руки:
– Слухайте! Слухайте! Це – глас
Божий!

– Ні, неправда, – відповів йому
хтось. –
Глас Божий шепоче у наших серцях
так тихоенько,
що душа завмирає,
аби не створювати галасу,
і прагне цих мелодій,
далеких, ледь чутних, як
найменший подих,
і цілковито обертається на слух.

Я ходив пустелею
і плакав:
«Боже, забери мене звідсіля!»
Промовив голос: «Не пустеля це». Я вигукнув: «Гаразд, але –
пісок, і спека, горизонт порожній...»
Промовив голос: «Не пустеля це».

«Або думай, як думаю я,
або ти – огидна нечестива жаба», –
сказав мені той чоловік.
Я все це обдумав,
і відповів: «Гаразд, я – жаба».

**З англійської переклав
Володимир КРИНИЦЬКИЙ**

**Вгорі – фрагмент твору
Олександера Мельника**

Наталя СИРОТИЧ

— Я, наприклад,— гордо підняла голову та випростала спину Сова,— всю ніч не змикаю очей.
— Добре, то я освітлюватиму тобі шлях. Усю ніч... Думаю, Господеві сподобається,— зраділа Велика Зоря і заблищала, немов ліхтар.
— А я вже від обіду складаю свою подяку,— зашумів Рясний Дош,— усі квіти підлив, повітря стало чистим, аж прозорим.
— І ми хочемо бути вдячними! — залопотіли пелюстками Ромашки.— Ми танцюватимемо весняний танок! А сонечко гратиме нам на скрипці.
— А я? — сумно витирав слізки Малий Струмочок.— А чим же я зможу подякувати Господеві? Я такий маленький, що не кожен і помітить. Маю замало сили, щоб, як Дош, напоїти водою Квіти. І танцюрист із мене не вельми вправний. Якби ж я міг так сяяти, як Велика Зоря!

— Годі скиглити! — пробурмотів сирій Камінь.— Краще змий із мене порох. Дош хвальковитий, гадаю, полоти квіти для нього нічого не вартувало — це ще не робота, а забавка. От наді мною треба потрудитися. Глянь, скільки пилюки на мені!
— Я миттю! — зрадів Малий Струмочок, бо й для нього знайшлася якась добра справа. Він узявся старанно змивати порох, що був на камені. Струмочок невтомно працював увесь день, а ввечері сирій Камінь уже виблискував, як скло.

— Який працюватий, хоч і малий! — захоплювався Камінь, милуючись своїм чистеньким обличчям у люстрі водяного плеса.
— Тобі справді подобається моя робота? Я так стомився... — зітхнув зморений, але дуже щасливий Малий Струмочок.

— Якби ще й моїх братиків так поміти! Це було би просто чудово!

— А я влораюся! Тільки не швидко, бо ще малий і не маю багато водички. Щодня я відмиватиму до блиску один із каменів. Подякую Творцеві своєю працею — думаю, це гарний спосіб прославити Господа, що створив мене.

І Малий Струмочок щодня перетікав від одного сірого каменя до іншого, перетворюючи їх на чисте блискуче каміння. Отак невтомно він працював на Славу Божу.

Одного дня, шукаючи наступний камінь, який варто було б поміти, Малий Струмочок не повірив своїм очам — перед ним було аж п'ять великих, ніби гора, Каменів-порогів, які низько вклонялися, вітаючи його.

— Добридень, наша велична Ріко! — зашуміло Каміння.
— Ви зі мною вітаєтесь? — зніяковів Струмочок.— Але я не річка, я маленький...

Камені лише всміхнулися йому у відповідь. Бо замість Маленького Струмочка вони бачили перед собою бурхливу широку Ріку, повну риби, що несла свої води до моря.

— Бачиш,— почувся далекий голос найпершого сірого Каменя,— постійно рухаючись уперед, за плідною працею ти й не помітив, як розлився і став бурхливим Дніпром.

— Господи,— прошепотів вражено Маленький Струмочок, що давно вже виріс до могутньої Ріки,— тепер Ти бачиш, якою великою є моя вдячність Тобі за те, що Ти створив мене! Такою ж безмежною, як ця ріка. Дякую, мій Творче! Слава Тобі!

Оповідання про 40
Севастійських мучеників

БОЖІ ВОЇНИ

Переповіпа Зоряна ЖИВКА

Та історія трапилася біля 320 року у вірменському місті Севастія, що в Каппадокії.

На той часу більший частині Римської імперії гоніння на християн припинилися, адже імператор Константин видав 313 року указ, за яким усім мешканцям держави надавалася свобода віровизнання. Однак його співправитель Лікіній, ревний язичник, хоч і поставив свій підпис під цим указом, проте час від часу вчиняв антихристиянські погроми та репресії у підвладних йому областях.

У місті Севастія, майже на самісінському кордоні Римської імперії, стояла військова залога. Нелегка була служба у цих вояків — часто із межових земель, що не належали ані Риму, ані Персії, набігали на прикордонні міста й села розбійники. Ворохобники вірили у свою безкарність, а тому грабували й палили маленькі поселення, убивали їхніх жителів або забирали їх у неволю, щоб потім продати у рабство, нападали на купецькі каравани та подоронжів, а потім ховалися в горах і лісах — шукай вітру в полі.

Тож не лише для охорони кордону, а й для захисту народу від розбійників послав імператор до Севастії велику залогу з добірних вояків. І справді, новий загін легіонерів відзначався доблестю, чесністю й невідкупністю, суворого дисципліною, а його командири — військовою мудрістю. Чимало славних перемог здобули ці воїни, й незабаром на прикордонні запанували мир і спокій. Сам кесар наказав нагородити хоробрих вояків.

Минув час, і якось до Севастії прибув Агріколай, военачальник,

якому підкорялися всі війська в Каппадокії, ревний поборник поганської віри. Захотів він нагородити солдатів і офіцерів, які служили в цьому місті,

бо багато чув про їхні перемоги та звитяги. Й надумав улаштувати свято — з бенкетом пишним, іграми та змаганнями. Вирішив Агріколай почати це свято з подячного богослужіння на честь шанованих ним богів. Яким же був його подив, коли він почув, що більшість вояків із севастійської залогі, і то найдоблесніші, є християнами. Спершу не повірив і наказав привести їх до себе, щоб

вони тут-таки, перед його очима, спростували недостойні плітки.

Вишикувалися перед ним легіонери, й Агріколай мовив:

— Дійшли до мене чулки, що серед вас є християни. Принесіть жертви богам — нехай буде спростовано наклеп цей! І я нині ж накажу знайти й покарати наклепників!

Відповів на те старший із офіцерів залогі на ім'я Киріон:

— То не наклеп, пане, ми всі, що тут стоїмо перед тобою,— християни.

— Не може бути, щоб найдоблесніші римські воїни були християнами! — вигукнув Агріколай.— Коли у багатьох битвах ви здобули перемогу мудрістю й обачністю, то чому зараз чините нерозумно? Принесіть з доброї волі жертву богам, аби не зазнати поразки! Нині перед вами стеляться дві дороги. Або вшануєте моїх богів і за це дістанете почесні великі. Або ж, у разі непокори, вас буде позбавлено всіх звань і нагород і запроваджено до в'язниці як бунтівників.

Знову виступив наперед Киріон і мовив:

— Коли ми, як ти сам про це свідчиш, пане, потрібно й віддано билися за царя земного, то Небесного Царя не зрадімо поготив.

— Бачу хоробрість вашу, але й вірю у вашу обачність,— хитро відповів Агріколай.— Даю вам час на роздуми до ранку.

По цьому воїнів відвели до тюрми. Увійшовши до холодної темниці, ці мужі Божі заспівали псалом «Хто живе під охороною Всевишнього, той під покровом Бога Небесного оселиться...» І сказав один із легіонерів:

— У бою за батьківщину народилося, за волі Господньої, побратимство наше, у стражданні за віру Христову — змужніє.

Потім вони схилили коліна і склали молитву, за нею знову проспівали псалом — і так чували увесь день і потім усю ніч. А опівночі почули воїни голос Господній:

— Добрий початок волевиявлення вашого, а хто витерпить до кінця, той спасений буде...

Ранком Агріколай викликав воїнів із темниці та знову виступив перед ними із промовою, наполегливо переконуючи принести жертву поганським богам:

— Чимало воїнів у кесаря,— завершив він,— але жоден із них не зрівняється з вами ні мудрістю, ні хоробрістю, тож не робіть нічого такого, за що я мусив би вас покарати. Лише від вас нині залежить, чи зберегти прихильність імператора, чи наклакати на себе його гнів.

Але воїни були непохитні у своїй вірі й не піддалися на лестоці та підкуп. Воєначальник наказав закувати їх у кайдани та знову кинути до темниці.

Цілий тиждень тримали севастійських легіонерів у в'язниці. Агріколай не посмів сам вчинити суд і скарати героїв, відзначених похвалою кесаря, тому чекав на прибуття до Севастії Лісія, намісника і близького друга імператора Лікінія. Він мав широку повноваження — чинити суд, милувати й карати від імені кесаря.

А воїни Божі — серед них були й досвідчені зрілі чоловіки, і юнаки, які лише нещодавно вступили до вій-

Георгій воїн. XI-XII ст.

ська,— провадили дні й ночі в молитвах і співах псалмів. Вони згадували всі ті пригоди й небезпеки, що їх зазнали, служачи у Севастії, та славили Господа.

Одного разу Киріон, що був старшим над ними, мовив:

— Кріпімося, браття! Хіба мало було в нашому житті походів і завдань, коли ми важили життям? Скільки разів за ці роки траплялося, що нас лишилося сорок проти тисячі незрівнянно більшого за нас, і не було як послати по підкріплення? Хіба залишав нас Господь? Ні, ми виходили з перемогою із бою, а часто навіть без втрат і поранень, бо справа наша була справедлива. І нині ми стоїмо на смерті у битві, тільки ворог наш невидимий — диавол, що хоче занапастити людські душі, але Бог Живий — наша поміч, і Він так само з нами, як і тоді, й доля наша — в Його руці...

Аж ось приїхав намісник Лісій. На врочисте судилище зібралося чи не все місто — хтось співчував воїнам, звитяги яких були відомі севастійцям, хтось обстоював вшанування старих богів і ганив християн.

Лісій вислухав звинувачення, вислухав ув'язнених легіонерів і підтвердив рішення, виголошене раніше:

— Якщо принесете жертви богам, то повернуть вам колишні звання та почесні, ще й нагороду отримаєте, а як ні — то зазнаєте тортур і будете страчені, як злочинці. Але жоден воїн не зрікся Христа.

Знову їх кинули до в'язниці та стали щодня брати на тортури, аби зломити дух і схилити до ідолослужіння. Проте всі солдати були міцні у вірі — не зломало їх ні бичування, ні інші катування. Тож, за тиждень Лісій підписав наказ про страту. А того року сталася в Севастії дивовижа, яку дехто вважав за чудо, а дехто за знак богів і пересторогу,— у теплій країні, котра не знала справжньої зими, раптом випав сніг і вдарили такі морози, що озеро за містом вкрилося кригою та замерзло. Дізнавшись про це, вигадав намісник ще одне випробування для в'язнів.

За його наказом зранку сорок воїнів-християн роздягнули й вивели на лід, на березі ж розвели вогнище й виставили охорону, яка мала пильнувати, щоб не втекли приречені до страти.

— Якщо хтось із вас захоче зректися віри своєї та пристати до давнього римського звичаю, хай іде сюди — його нагодують і відіграють. А хто бажає — хай стоїть на смерті, на такім холоді всі ви до вечора підете в могилу.

Знявся сильний вітер, лютувала сніговиця, мороз проймав до кісток, а сорок оголених святих воїнів стояли посеред замерзлого озера та співали псалми. Довкола чатувала сторожа.

Звечоріло, вже й мучителі померзли та стомилися, Лісій із Агрі-а як ні — то зазнає тортур і буде страчені, як злочинці. Але жоден воїн не зрікся Христа.

яли, славлячи піснями Небесного Володаря.

Аж раптом опівночі пісня обірвалася. Сторожа, що грілася довкруг багаття, побачила одного із сорока, який не витримав тортур і здався... Проте, щойно він наблизився до багаття, тієї ж миті впав мертвий.

Тепер посеред озера лишилися не сорок, а тридцять дев'ять воїнів, але стояли вони мовчки — згасла славослівна пісня, що підтримувала їхню мужність.

Аж раптом один із легіонерів, що стояв на березі серед сторожі, скинув із себе теплого плаща й увесь одяг і кинувся на лід із вигуком: «І я християнин!» Товариші спробували його зупинити:

— Що ти робиш? Чи ти здурів від холоднечі? Отямся! Вони ж приречені!

На це воїн відповів:

— Якби ви побачили те, що нині мені відкрилося, то також поскидали б плащі й кинулися за мною! Я бачив, як відчинилося небо й ангели Божі, осяяні, як сонце, несли сорок вінців, гарніших, аніж усі скарби цього світу. І тридцять дев'ять ангелів спинилися над озером, а сороковий завер обіч і заплакав: «Кому я маю віддати вінець, призначений Господом?» Досі я насміхався з них,— він показав на лід,— а тепер бачу, що правду вони казали. Ці солдати не дарма зреклися своїх звань і почесностей, перетерпіли ув'язнення й тортури. Вони служать Цареві, могутнішому за імператора, і за вірність Іхню буде їм нагорода.

Тоді відпустили його, із кпинями навздогін:

— Здурів бідака! Ну нічого, як змерзне, чекаючи на янгольський вінець, то опам'ятається й вернеться по солдатський плащ.

За хвилину знову залунала над озером пісня хвали. Здивувався Лісій, побачивши зранку на льоду сорок воїнів — і всіх живими.

Три дні тривали тортури, на четвертий же намісник наказав мучеників стратити, а їхні тіла спалити, щоб християни Севастії не змогли забрати та поховати своїх братів.

Житіє севастійських мучеників закінчується так: «Коли догоріло вогнище, ненаситні кати кинули кістки мучеників до річки, щоб не змогли їх вшанувати християни. Але третього дня воїни з'явилися уві сні єпископові Севастії блаженному Петрові з проханням дістати їхні останки з ріки. Єпископ вчинив за словом мучеників і поховав їх у почесному місці. Імена ж їхні залишилися нащадкам: Киріон, Кандід, Домн, Ісидор, Іраклій, Смарагд, Євник, Валент, Вівіян, Клавдій, Приск, Теодул, Євтихий, Іоан, Ксанфій, Іліян, Сисиній, Аггій, Аетій, Флавій, Акакій, Екдит, Лісімах, Олександр, Ілій, Горгоній, Теофіл, Домитіян, Гай, Леонтій, Афанасій, Кирил, Сакердон, Миколай, Валерій, Філоклімон, Северіян, Худіон, Мелітон та Аглай».

Але існує ще й легенда, яка оповідає, що єдина донька Лісія, побачивши стійкість Божих воїнів, навернулася до Христа. Вона таємно покинула батьківський дім і назавжди оселилася в монастирі, приєднавшись до дів і вдовиць, які присвятили життя своє Богові й Церкві. Бо кров мучеників — то насіння Боже, що приносить плід устократ.

Василь ЯРЕМЕНКО

ШЕВЧЕНКОВА «МАРІЯ»

Образ Божої Матері, як констатували академік І. Дзюба, «настійно просився в Шевченкову поезію»: в «Неофітах» на відстані молитви, а потім Пречиста вже постає «всім Своїм страдницьким і не по-священницькому святим життям» в поемі «Марія» (1859). Це прикметно, бо Марійський культ в Україні набув надзвичайного поширення, аж до висновку, що «історія нашого християнства — це водночас історія нашої набожності до Богоматері». Описуючи земне життя Божої Матері та Ісуса Христа, поет точно і коректно стосовно релігійної традиції використує джерела, дотичні до історії християнства. Біблія, як і належить в християнській священній історії, є основним джерелом сюжетної лінії поеми. А її інформаційну скупість стосовно Матері Спасителя автор доповнював, «черпаючи окремі мотиви з народного побуту, іконографії, апокрифів, різдвяних пісень і віршів, народних колядок тощо». Думаю, що використовувалася й агіографія, зокрема добре поширювані і знайомі йому ще з дитинства «Четві-Мінеї» («Життя Святих») Святителя Димитрія Ростовського (в миру — Данила Туптала). Там в «Слові на Благовіщення Пресвятої Богородиці» йдеться, що заручник Марії Йосип був «чоловік праведний і вже похилого віку», родич Марії. Так і в поемі: «У Йосипа у тесляра / Чи бондаря того святого, / Марія в наймичках росла. / Рідня була». Є там також інформація про ранню втрату Марією своїх батьків («Житіє святих і праведних Богоців Йоакима та Аннії»), про її хист до прядіння, ткання, шиття («Розповідь про вхід у храм Пресвятої Богородиці й Приснодіві Марії», про перебування в Єгипті («Розповідь про втечу Пречистої Богородиці з Богонемовлям у Єгипет»).

В поемі Марія пряде вовну на «бурнус свячений» для Йосипа, «шиє малесеньке сорочення» для майбутньої дитини, здуває прах з хітона дорослого Сина і зашиває дірочку на цьому одязі. А в Четві-Мінеях читаємо: «Вона своїми руками зіткала Господу Ісусові хітон, не зшитий, а весь тканий». «Бурнус» і «хітон» — це тодішні види одягу, згадка про які в поемі має символічне забарвлення, враховуючи, що Христові розпинателі за Євангеліями в присутності Діви Марії за жеребом ділили одяг Спасителя, і хітон став святинєю християн. Шевченків вислів про тілесну красу Марії — «Ніколи / такої Божої краси / Ніхто не узить!» — майже збігається із текстом в «Слові на Різдво Богородиці» святителя Димитрія Ростовського: «... як про це свідчить багато учителів церковних: у всій піднебесній не було і не буде такої прекрасної діви, якого була Діва Богородиця...» Іван Франко зауважує, що Симеон Богоприімець за Євангелією від Луки не був протопресвітером, як мовиться у Шевченка. Але у Дмитра Туптала читаємо: «Про цього свято-

Софія Каратфа-Корбут. Проєкт вітража «Тарас Шевченко»

ступеня святого Таїнства Священства з трьох можливих (диякон, пресвітер, єпископ) у церковній ієрархії, тобто були власне священниками (ієреями).

В поемі у зв'язку з Благовіщенням згадується криниця. І в XII розділі апокрифічної «Євангелії Псевдо-Матвія» також читаємо, що звіщення Марії про народження Спасителя відбулося в такому місці. У поемі відомості зі священної історії, за висловом О. Сирцової, «виступають у логічній колі: апокриф-жанон-апокриф». А це означає, що Шевченко намагався як найповніше охопити джерельну базу. Прикметно, що із чотирьох груп апокрифів Нового завіту Шевченко вибрав саме євангельські.

Поема виявляє опрацювання автором євангельської топоніміки, знання релігійної ситуації в Палестині на час появи християнства. Візьмемо топоніми Назарет, Тиверіяда, Фавор. В остаточному тексті читаємо: «Або на берег поведе / Козу з козяточком

сердешим / І попасти і напоїть, / Хоч і далеко. Так любила ж / Вона той тихий Божий став, / Широку Тиверіяду». Відстань від Назарету до Тиверіядського озера складає близько 25 км, але вона значно поменшується, якщо враховувати, що Шевченкова Марія проживала не в самому місті, а на хуторі. Тому, «хоч і далеко», дійсно могла пасти кіз і біля «широ-

яньську Трійцю, явило Божественну природу і велич Христа і тим самим незмірно увиразнило й помножило висоту Його жертвовного чину в людській іпостасі. Через образ Фавору поет розширював контекстуальне прочитання твору.

В поемі згадуються різні релігійні течії, але Шевченко доречно виділяє єсеїв (есеїв), хоч слово «есеїство» і не зустрічається в Євангеліях та в «Сказанні про втечу Пресвятої Діви Богородиці з новонародженим Божественним Немовлям до Єгипту» Димитрія Ростовського: «*Такее-то пророче слово / Сказав мені — Святой закон! / І Авраама і Мойсея / Возобновлять мужі есеї*»; «*Взяла / Та в школу хлопця одвела, / У ісеїську*». На відміну від таких течій як фарисеї та саддукеї, есеї, об'єднані в напівмонаше братство (бл. 150 р. до н.е. — бл. 70 р.), стояли осторожно політичної боротьби, займалися самовдосконаленням, мали розвинуті місянські уявлення. Саме з ними пов'язують «Кумранські рукописи». Припускають, що есеями, які часто брали на виховання сиріт, було усиновлено Івана Хрестителя, що саме вони були перехідною ланкою від юдаїзму до християнства. Отже, є підстави думати про прихильне ставлення Ісуса Христа до есеїв.

За поемою Свята Родина в Єгипті знайшла прихисток у коптів, і згадка про них теж відповідає реаліям і не є випадковою. За довідниками, коптами називали етноконфесійну групу, нащадків давніх єгиптян (копт: від грец. αἰγυπτιος — «єгиптянин»). Важливо, що копти одними з перших прийняли християнство і Коптська православна церква Александрії (нинішня офіційна назва) є однією з найдавніших та використовує особливий обряд: «під час хрещення (після церковного обряду) на зап'ястку правиці роблять татування у вигляді хреста, що символізує готовність прийняти мучеництво за віру». В поемі гостинні копти, на відміну від чабанів, не виявляють ознак особливого вшанування новонародженого Спасителя. І це логічно, бо пізніша їхня церква належала до монофізитської напрямку: відкидала встановлений IV Вселенським Халкидонським собором (V ст.) христологічний догмат про боголюдську сутність Христа і визнавала лише божественну природу Бога-Сина.

В романі Ф. Достоєвського «Брати Карамазови» Великий Інквізитор, маючи на увазі жертвовність Спасителя, ставить саркастичне запитання: чи може людина виконати те, що звершив Він? Шевченко зокрема наголошує і на великій, саме людській офірності Святого Йосифа Обручника, який жертвовно дбає про Марію і Боже Немовля Ісуса.

Офірність в історичному вимірі прочитується уже в епіграфі до по-

еми, де мовиться про оновлення Дівою Марією зачатих у гріхові (скверні) людей, яке відбудеться не лише через народження Пречистого Спасителя чи самою «святою силою» Богородиці і Спасителя, а й усім їхнім жертвовним чином — муками та розп'яттям (Викупленням), тобто передусім офірністю.

Зрештою про чин офіри Христа і Марії поет говорить і прямим текстом у незрівнянно палкому молитовному відступі. Там Шевченко в оригінальний спосіб, і з доречним застосуванням слов'янізмів, використує християнську символіку Бога як вогню неопалимого (Вих. 3:2–3; Втор. 4:24; Євр. 12:29). У Шевченка — «огонь той лютий, негасимий», бо Господь прирікає Марію не лише на офірну радість, а й на немилу людське страждання.

В поемі виразно звучить мотив, що люд у своєму історичному сподіванні християнства хоч вже й «прийняв Божу природу особи Ісуса, але ще не вповні сприйняв християнську офірність як обов'язкову етичну категорію — а вона ж пропонує життя Божої Матері, весь християнський Символ Віри. В Шевченковому творі, як і в Святому Переданні, Божій Матері «прописується проповідницька діяльність», яка подається «в тісному союзі з першою християнською церквою». Глибокий підтекст несе у творі згадування про Симеона Богоприімеця, який узрів у Немовляті Спасителя Сина Божого і якому належать пророкування майбутніх жертвовних страждань Богородиці: «Та й Тобі самій меч прошиє душу, щоб відкрислись думки багатьох сердець» (Лк. 2:35).

Привертає увагу, що сотеріологічний аспект — мотив спасіння людей Христовою самопожертвою (Викуплення гріха) в поемі лише за торкується і відразу ніби відступає на задній план наголошуванням на офіруванні: «Марія Сина привела. / Єдиную тую дитину, / Що нас од каторги спасла! / І пресвята, неповинна, / За нас, лукавих, розп'ялась!». Також у поемі не згадується Христове Воскресіння з його пісним наголошуванням на спасінні. Зате в поемі прочитується християнське богословське поняття V століття про кенозис — Божественне самоприниження Христа через волонднення аж до вільного прийняття Ним хресного страждання як найвиразнішого прояву любови.

Якщо вчитатися, то «сліпими і малими душею», «душеубогими» Шевченко називає байдужих, хто не має волі до офірування, про кого він у вірші «Во Іудеї во дні они...» саркастично мовив як про «рабів з кокарею на лобі, лакеїв в золотій оздобі, онучу, сміття з помела его величества». Бо ж у цьому творі перед тим є нагадування про жертвовний чин Божої Матері, а попередня фраза «Та де ж нам тую матір взяти?» ніби по-стара образним синонімом констатації його відсутності в людях. Так і в молитовному вступі до «Марії» Шевченко мовить про «невольників» — тих, чий дух є корисливо-рабський, яким лише протиставлені діти відповідно до Христової настанови «Будьте як діти!» (Мт. 18:2–3). А «душеубійцями» іменує поет тих, хто свідомо помагає чинити зло «Іродам-царям»:

«Тих, що бачать над собою / Сокиру, молот і кують / Кайдани новіє». Це своєрідний парадокс — «уникання офірування», коли навіть в умовах неминучої загрози для свого існування людина не здатна піднятися до жертвовності. Лише з позиції офіри можна правильно зрозуміти і наступні пророкувальні рядки поеми: «Уб'ють / Заріжуть вас, душеубійці, / І із кровавої криниці / Собак напоють». Адже тут контекстуально і підтекстуально виразно прочитується така характерна для Шевченка біблійна символіка крові: «недужа, заріжена, ніби зачумлена гріхом (як ділом, так і помислом)» людська кров (слова О. Забужко) тут по суті протиставляється жертвовній крові Спасителя та інших праведників. Поема Шевченка перебуває в річищі української традиції, де сходження і прилучення до Бога стається не пізнанням Його сутності, а налідуванням і уподібненням, досвідом (так званий апофатичний аспект), зокрема і на основі вершинного на цьому шляху — вільного мучеництва, жертвовності.

Чи можна вважати, що в поемі ідея офірності є першорядною порівняно з поняттями «святая правда» і «воленська святая»? Думаю, що відповідь лежить в образних словах церковного діяча і письменника XVII ст. Антонія Радивиловського: «Казав був апостол Павло: «Там, де дух, там і свобода», — а я кажу: «Там, де хрест Христа, там і свобода». Л. Ушкалов, аналізуючи простір гуманізму Шевченка, дуже точно вказує, що наслідування Христа означає те, що письменники старої України називали «співрозп'яттям». Вважається бо, що офірність передбачає не лише максимальне напруження волі і сил людини, а й просто виконання моральних вимог всупереч несприятливим соціальним умовам або обставинам особистого життя, за словами О. Телігі, — «звичайну цивільну відвагу», «вміння сказати «ні» і «бути собою у всіх обставинах». Думаю, що так сприймав це поняття й Шевченко. Дійсно, в поемі без заперечення обчарливості персонажів по суті мовиться про офірність людей, які ведуть звичний спосіб життя. В ній є такі слова: «Святу правду на землі / І прорекли, і розп'ялись / За волюнку, святу волю! // Іван пішов собі в пустиню, / А твій меж люди. А за ним, / За сином праведним своїм, / І ти пішла...». А іділічний характер викладу в поемі, на який вказують дослідники, можна вважати своєрідною ідеально підбраною формою донесення думки, що офірування і пов'язане з ним страждання, особливо в своєму історичному вимірі, не завжди містять в собі драматичний компонент, який назагал є часто визначальним для людини. Ф. Достоєвський і М. Бердяєв вважали, що людина — істота страждальна. Власне, саме материнське офірування є найприроднішим і ніби «найлегшим». Думаю, що «оприродненню» чи «озвичаченості» офіри служитимуть і засіб «по-бутовізації» та «українізації» основних персонажів священної історії, а особливо радісне світосприймання персонажів поеми, зокрема і радість від усвідомлення перебування на шляху до євангельського офіруван-

Вельмишановна п. Раїсо! Бог забрав Євгена Олександровича Свєрстюка, але його газета, дякуючи і Вашим зусиллям, не припиняє лету. Передплатую і зберігаю її з першого числа, як незамінному для душі. Було великою честю для мене, що мав у ній кілька шевченколюбчих публікацій.

Потроху вчитуюсь у Шевченкові тексти, вдивляюся в його картини і хочеться поділитися з іншими. Можливо, найглибше його розуміння незабутній п. Євген, але й інші можуть щось доповнити.

З Вірою, Надією і Любов'ю Василь ЯРЕМЕНКО, історик із Хмельницького.

ня. Це — вагома складова одного із основних мотивів — мотиву шляху, який, на думку О. Бороня, «проймає всю творчість Шевченка — від першої й до останньої поезії». По суті, Шевченко в поемі ніби екстраполює священну історію на історію секулярну, всесвітню, українську, і це досягається передусім образом Божої Матері, певною «українізацією» персонажів священної історії. В богослов'ї саме з Благовіщення починається історичний відлік земного життя Ісуса Христа, тобто з цієї події в християнстві починається священна історія. А варіативність історичного розвитку в Шевченкових контекстах пов'язана зі свободою вибору людини, а отже — і з її найскладнішим рішенням — готовністю до офірування.

Мотив стражденної офірності проходить через всю поему «Марія». В останніх словах молитви, яка вінчає твір, підтекстуально прочитується не якась розпачливість (за Г. Грабовичем), а просто Шевченків болісний сум від того, що налаштованість людей на офірування та його поцінування все ще перебуває на узбіччі — десь «під тинном», «у бур'яні» людської історії. Шевченко розумів суть і зміст переходу від старозавітної історії до новозавітної передусім як засвоєння Христової науки, де на перший план виступає плекання готовності до офірування заради ближнього. Цей смисл можна помітити і в Шевченка-художника, зокрема в ескізі «Розп'яття» (розп'ятий Ісус із двома розбійниками та пригніченою горем Матір'ю), який своєю «стриманістю у відтворенні трагізму ситуації», «умиризаторністю обличчя Спасителя», «смирненістю» Марії (вислови Ю. Шевельова) доносить якраз ідею усвідомленого і добровільного офірування собою.

І немов прислухавшись до свого поета, українці в 2004 і 2014–2015 роках проявили кращі риси своєї національної вдачі, зокрема здатність до самоорганізації та унікальної для нашого часу масової офірності. Дуже точно про це сказав журналіст і письменник Василь Базів: «Майдан — це колективний Ісус Христос. Україну розпинають, але вона воскресне... Майдан — головна подія XXI століття. Нічого грандіознішого на планеті після мілленіуму не відбувалося. Люди вимирають за свободу у центрі Європи... Нині на космічній духовній злет, який звершив Київ, не здатна жодна європейська столиця».

Вважається, що перекладач поеми «Марія» на російську мову і великий її поціновувач («лучшее из созданий Кобзаря») Борис Пастернак розумів євангельські образи і смисли «як осердя цілої європейської культури, а культури Європи — як без-

перервного процесу тлумачення й переосмислення євангельських оповідей». Думаю, що таке розуміння було і в Шевченка, але «глибина його євангельської наступності, якою він користується з драматичною широтою Рембрандта і Тіціана» (вислів Б. Пастернака), і новаторство в тому, що він перший у світовій літературі в досконалій художній формі показав, що людське наслідування Христа і Богоматері полягає в дієвому офіруванні як вищому сенсі людської історії. Це і є повнота виконання Христового заповіту любови.

Любити Україну щиро...

17 березня в Національному музеї Тараса Шевченка відбулося свято талановитої молоді столиці — міський конкурс читців поезії, присвячений творчості Великого Пророка України. Символічно, що ювілейний XV конкурс проводився Центром творчості дітей та юнацтва «Шевченківець» однойменного району Києва та за доброю традицією відбувся в музеї Поета. В конкурсі взяли участь найодарованіші учні — переможці районного етапу міського конкурсу. Виступи учасників були неповторними та вражали глибокою емоційністю й проникливим розумінням поезії Великого Кобзаря. Лавреати та дипломанти конкурсу нагороджені грамотами та цінними подарунками від Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т.Г. Шевченка. Найкращими читцями шевченківської поезії визнані: Анастасія Юрко з поемою «Русалонька», Єліна Сукач з «Причинною», Вадим Дунда зі «Стоїть в селі Суботів», які розділили третю премію конкурсу; Яна Артемова з «Листом до Шевченка» отримала другу премію, а першу премію розділили Анастасія Левиковська з уривком з «Великого льоху» та Денис Фролов з літературно-вокального композицією «Спогади Кобзаря».

А сенсацією несподівано став восьмикласник з гімназії № 191 ім. П.Г. Тичини Микита Чуканов. Несподівано тому, що хлопчик переселився нещодавно до Києва в силу всіх відомих причин...із Луганська! Слава і шана, його батькам та вчителі, що прищепили маленькому Микиті любов до рідної мови і творчості Великого Кобзаря.

Георгій Лук'янчук

МАЙДАН

Володимир ЯВОРСЬКИЙ – ВОЛДМУР

ТИМ, ХТО ЗНЕВІРЕНИЙ В УКРАЇНСЬКОМУ НАРОДІ. (ДУМКИ)

Песимізм, депресія, зневіра...

На чому вони базуються?

На негативному досвіді. Себто на минулому, на тому, що було, а, отже,

на переконаності, що все повторюється. Тим часом така перекона-

ність хибна, вона абсолютно суперечить дійсності, істині. Адже минуле мертво, воно ніколи не повернеться,

не воскресне. Минуле і теперішнє не можуть перетинатися в принципі,

між ними прірва. Тим паче це сто-сується майбутнього. Ніхто не може

знати, яким воно буде, ніхто нічого

не може передбачити, бо буде за-

вжди щось цілковито нове, свіже,

незнане. А це означає, що завжди в майбутньому є шанс на зміни.

З цієї причини песимізм, зневіра базовані на фальшивій основі –

припнятості до минулого, і саме ця припнятість паралізує енергію лю-

дини і спричинює всі її невдачі. Тому треба відкинути минуле як мотлох

і віри, спрямованим у майбутнє, бо там є всі можливості і шанси досяг-

ти бажаного, є тому, що істина за-

вжди в живому, а не мертвому.

Отож, хай які там проблеми з якіс-тю нашого народу, але ця якість не

може бути незмінна, не може бути вічна, і усвідомлення цього має на-

дихати на активні зусилля зробити наш народ кращим. І він таки ста-

не колись кращим. Може, навіть і завтра. Головне, це триматися іс-

тинного, живого, а не фальшивого, мертвого, і працювати, працювати, працювати, не покладаючи рук.

2016 р., 24 лютого, с. Євминка

Суворя весна України... І просяться до вуст слова молитви. Боже, спаси людей Твоїх. Дай нам силу й відвагу встояти у Вірі і Правді і мудрість творити добро

БУТИ. НАДІЇ

«Люблю Україну, сильно-сильно!»
Надія Савченко

Схопив себе на думці, що завтра не можу йти до Шевченка. 9 березня – день Надії Савченко. І всі думки – тільки про цю жінку. Ось дівчина з легенди, ось вона, Жанна Д'Арк... Але тепер легенда твориться у нашому українському часі. Нехай пробачить Тарас Григорович, що привітаю його з народженням сьогодні, ще не народженого, але вічно зримого в українському бутті. І прийду 10 березня. А 9 березня – день Надії Савченко. Інакше не можу, так просить зараз душа. Чи не вчинив би він так само? Чи зміг би прийти на покладання квітів до пам'ятника, коли «кати знуцаються над нами»? Та й як це: продукувати штучні емоції, радіти, коли реінкарнація Шевченково-го духу прикута до в'язниці. Весь світ

переживає трагедію і бачить шевченківську силу Надії Савченко. У цій силі – Україна.

Зрештою, важко буде бачити «блокпости» на шляху до Шевченка. Та й, напевно, доведеться з кимсь перетнутися біля пам'ятника, а слово зараз не хоче бути промовленим. Слово в передчутті. Бо статися може величезна трагедія у новітній історії. І сьогодні потрібно зробити усе, щоби Надія Савченко жила і повернулася в Україну. Квіти до пам'ятника не врятують. А творити ще один симулякр не хочеться. І без того від 2013 року їх вистачало...

Слово ж Шевченка ніколи не було й не стане симулякром, як і вчинок Надії Савченко. Шевченко рівний собі у слові й думці. І сьогодні уже не час для неадекватних емоцій та схематичних рухів. Шевченко – він у серці... Надія сильніша від атома,

бо атом призводить до смерті, знищення, а Надія об'єднує, консолідує і чинить. Чинить супроти тиранії зла. Таки не випадково приходять Генії у свій час. У свою країну. Нам здається, що Геній – поза часом, поза нацією. Геній – не ми, і нам сукупно ніколи не дорівнятися Генієві. Геній твориться поодинокими вчинками, у собі, але заради інших. Але ось у такі хвилини розумієш, що це не зо-

всім так. На все свій час. І хоча нічого нового під цим сонцем і небом уже не буде, проте інколи чудо стається.

І Надія Савченко – це чудо, яке в момент нашого розпаду від несправджених очікувань, у момент перерформатування кожного з нас, дає можливість ЖИТИ.

Надія Савченко – це віра у нескореність людського духу, про який ми наче й забули, вважаючи це поняття налічкою часів романтизму. А Україна, яка мусить бути в ХХІ столітті, давно переживши романтизм, знову стрілася з Генієм, готовим віддати своє життя заради неї.

Тільки, може, життя це треба зберегти, віддавши шану усім, хто поліг за Шевченкову Україну. Бо Надія – це не минуле, це майбутнє, яке мусить творитися тут і тепер.

Творитися за життя і в житті.

Фрагменти

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

ЧОМУ ВЧАТЬ ЩОДЕННИКИ ЄВГЕНА ЧИКАЛЕНКА?

«Легко любити Україну до глибини душі, а й її люблю до глибини кишені»

Євген Чикаленко
Завдяки культурному подвижництву видавництва «Темпора» з'явився останній том фундаментальної серії «Щоденники Євгена Чикаленка».

В сучасних умовах не кожне видавництво береться за таку справу як щоденники! Нещодавня презентація до дня народження видатного українця його Щоденників у книгарні «Є» викликала непідробну зацікавленість до історії життя та суспільно-політичної діяльності цієї по-своєму унікальної особистості. Чикаленкові записи додають багатий матеріал до розуміння історії українського національного руху XIX і початку XX століть.

З нагоди завершення видання в Музеї Михайла Старицького відбулася презентація всієї серії щоденників Чикаленка. До останнього тому ввійшли нотатки великого громадського діяча за 1925–1929 роки.

Вечір відкрила організатор презентації завідувач науково-дослідного відділу «Музей «Іван Франко і Київ»» Лариса Каневська: «Євген Чикаленко – не просто добродійник, який виділяв величезні для свого часу кошти на українську справу, а й людина, яка передусім переймалася українським культурним і політичним життям». Пані Лариса продемонструвала присутнім слайд-фільм зі світлинами особистих речей Євгена Чика-

ленка та його родини, які перебувають на збереженні в Музеї видатних діячів української культури. Їх передали до фондової колекції онук Чикаленка Євген Іванович, який мешкає в Києві, і Тамара Скрипка (з архіву дружини Левка Чикаленка Оксани в США).

Авторка копіткої й надхненної праці – дослідження Чикаленкового архіву Інна Старовойтенко розповіла багато цікавого про його участь в українському політичному й громадському житті, стосунки з українськими національними діячами того часу та про його величезну меценатську діяльність на користь української національної справи.

Поділилась досить складною історією підготовки до видання останніх п'яти томів із Чикаленкового семикнижжя і наголосила на необхідності докласти максимальних зусиль до повернення архіву Євгена Чикаленка зі Сполучених Штатів на Батьківщину.

Адже там, окрім власне щоденних записів, є й дуже важлива епістолярна спадщина Чикаленка: його листування з українською еміграцією з усієї Європи. Євген Харлампійович важко переживав втрату державності УНР й докладав багато зусиль і часу до організації визволення України від більшовиків шляхом поєднання сил антибільшовицьких повстань в Україні та еміграції на чолі з князем Василем Вишиваним (Вільгельмом Габсбургом), в якому він бачив набагато більшого патріота України, ніж проросійський гетьман Скоропад-

ський, якому свого часу сам поступився місцем на посаді Гетьмана України у 1918-му... Євген Чикаленко виступав за тимчасову еміграцію кращих людей з України, щоб врятувати їх від репресій московської ВЧК.

За словами упорядниці, «Щоденники Євгена Чикаленка» мають прислужитися не тільки науковцям і широкому загалу, що цікавиться вітчизняною історією, а й сучасним меценатам, які хочуть залишитися в пам'яті сучасників і наступних поколінь людьми з доброю славою!

«Видання такого рівня можна здійснити, мабуть, раз у 100 років», – зауважив директор Інституту української археографії та джерелознавства Георгій Папакін: «Щоденники Чикаленка» вирізняються, на відміну від інших подібних видань, високою

об'єктивністю і реальним відзеркаленням подій, що відбувалися в ті буремні роки. Епістолярна спадщина вітчизняного діяча і мецената дуже актуальна й потрібна для сьогодення, як приклад щирою доброчинства та діяльності справжнього державотворця.

Євген Чикаленко – онук Євгена Харлампійовича, надавав присутнім науковцям, що Чикаленко був не лише одним із засновників Центральної Ради, а й першим кандидатом на посаду Гетьмана України, який заради єдності українства, на жаль, поступився Скоропадському, хоч був правдивіший і принциповіший за нього у відстоюванні української справи. Поділився гіркими спогадами про долю рідних Велико-го діда. Це були талановиті люди, знавці багатьох мов, засновники українських ін-

ституцій на еміграції...

Історики й науковці Ігор Гирич та Світлана Панькова (директор Музею Михайла Грушевського) відзначили подвижництву працю упорядниці «Щоденників...» Інни Старовойтенко, яка з 2010 до 2015 року здійснила підготовку 5-х (!) фундаментальних томів. Така праця, на думку науковців, іноді непосильна для цілих інститутів (!), заслуговує на висунення її на здобуття Шевченківської премії.

Історики, яких підтримував народний депутат попередніх скликань, а нині голова Просвітницького центру національного відродження ім. Євгена Чикаленка Юрій Гнаткевич, запропонували заснувати Музей С. Чикаленка у Києві, увічнити пам'ять про Великого Українця в назві однієї з вулиць нашої столиці та відкрити пам'ятник славному синові українського народу. Також потрібно перевидати масовим тиражем дуже актуальні й нині його праці «Де вихід?», «Розмова про мову» та праці з агрокультури. Що було б дуже доречним, адже в грудні 2016 року Україна буде відзначати 155-річчя від дня народження Євгена Чикаленка!

Світлий образ Євгена Чикаленка і його людський подвиг надихають на думку, що українців можна й потрібно об'єднувати навколо конкретних, необхідних справ. Адже саме вони й зроблять майбутню Україну такою, про яку мріяв і задля якої жертвував усі свої матеріальні статки і духовні сили великий український меценат Євген Чикаленко.

На світліні укладач серії «Щоденники Євгена Чикаленка» Інна Старовойтенко з Євгеном Чикаленком та Юрієм Гнаткевичем

Марія КРУПА, філолог, смт. Микулинці, Тернопільля

МОВА І НАЦІОНАЛЬНА ГІДНІСТЬ УКРАЇНЦЯ

У місцевому виданні «Вільне життя плюс» прочитала публікацію М. Коменди «Хтось відроджує мертві мови, а ми зрікаємось живою». Вона глибоко зачепила мене, і я ї собі взялася за перо.

Передусім хочу конкретизувати тезу «хтось відроджує мертву мову». Йдеться, очевидно, про відродження іврити. Після зруйнування 70 року н.е. Єрусалимського храму та придушення повстання Бар Кохбі (132–135 рр.) римська влада остаточно вигнала євреїв з їхньої землі. Іврит як розмовна мова дожив ще-найдовше до V–VI ст. Пізніше у повсякденному побуті іврит не вживали.

У кінці XIX ст. мовознавець Елізер бен Єгуда зробив іврит розмовною мовою своєї родини. За його прикладом і намовою нею почали користуватися єврейські переселенці в Палестині. У 1890 році народилися перші діти, для яких іврит став рідною мовою в повному розумінні цього слова – від коліски. А через півстоліття, у 1948 році, було проголошено нову державу – Ізраїль, знищену Римською імперією *понад п'ятори тисячі років тому!* Мова як постійна праця національного духу передувала відродженню ізраїльської держави.

Мова – це безцінний дар, яким Господь обдарував людину під час творення світу (див: Буття, 2, 18–20). Духовно-відчуттєва праця мовлення так само необхідна кожному народові й сьогодні, коли постає потреба назвати нові речі, явища, відчуття, означити їх новими словами. Однак те, що нині у нас – в Україні – в усіх сферах суспільного

життя передусім журналісти вводять без потреби англійські слівця, свідчить, що дух мовця не працює. А чуже слово, відповідно, не будить ніяких душевних асоціацій у слухача, читача. Так мертвіє духовна мовотворчість.

Неповторність висловлення зумовлюється духовним поривом людини, надхненням, пам'яттю віків, осяянням Святого Духа... Звідси багаті синонімика в нашій мові, багатоваріантні назви рослин (кривавник, деревій, тисячолісник), страв (холодець, студинина, драгли, гижки) й ін. Тому так багато народних (і літературних) творів на одну й ту ж тему: про кохання, вірність, повинність перед батьками і Батьківщиною та ін.

Завдяки глибоким відвірит засадам світогляду і культури Україна вистояла, хоч втратила багато своїх духовних надбань, земель, подвижників...

Але я хочу говорити про духовно-національну гідність, що відображається у мові як духовно-інтелектуальному кодові нації, як заповіді, передумові побудови Української держави. Для євреїв це була передумова відродження-створення своєї держави через півтори тисячі років. Для нас, українців, це має бути так само, бо духовний закон – один, даний нам Богом разом із створенням світу і людини.

А що ж ми бачимо нині довкола нас?.. Іду вулицями Князя Острозького в Тернополі – і таке враження, наче десь у Британії, а не в провінційному місті на заході України. Бо інші обласні центри знайшлися на всеукраїнські і міжнародні фестивалі, музеї, будинки етнографіч-

ного одягу... А Тернопіль хизується назвами різних закладів латинськими буквами та будинками-монстрами, що поганяють і без того не дуже цікавий архітектурний ансамбль міста.

Донедавна на трасі Тернопіль – Скалат була забігальнівка «Рів'єра». Заходжу, питаю обслугову, що означає назва. Не знають. А тим часом – навколо села, урочища, річки з прекрасними і промовистими українськими назвами. Ось і маєш меншовартість, яку виплекало зло у нашій свідомості, – людина шукає чужого на своїй землі, бо не знає добре своєї мови, історії, краю, культури... Або гониться за чужим в надії, що воно дасть їй більший зиск чи популярність; або таким чином демонструє свою «освіченість»... Для мене такі назви і в Тернополі, і в області та й взагалі в Україні – одностороннє свідчення браку гідності українця... Дивує якесь ніби роздвоєння душі земляків: носить вишити сорочку, а слухає російську музику. На Майдані стояв, а сина назвав Тимур. На автобусі поціпив синьо-жовтий прапор, а з динаміка лунає російська попса. Підходжу, зауважую водієві, а у відповідь: «Ну то що тут такого?» Складається враження, що українці втратили не тільки гідність, а й відчуття реальності (на сході ж їхні ровесники стоять проти російських найманців на смерть за Україну!) То що це таке – невігластво, тежота, духовні лінощі?.. Що діється з нами?!

У Великій Березовиці гарна дорога тільки коло цвинтаря (!!!), тому молоді мамі облюбували це місце для прогулянок з немовлятами у візочках, та й з більшеньки-

ми. І я люблю пройтися тою дорогою. Цікавлюся в молодих мам: «Як зветься ваш синок?» – «Карім», – у відповідь. Я не стримуюся: «А він що, турок? А ваша дівчинка?» – «Яна». «А ваша?» – «Аліса». Це ми в Україні? Чи де? Чи священник має право (я цього не знаю) давати християнській дитині мусульманське ім'я? Чи поляк дав би своїй дочці українське ім'я Іванна? Невже батьки та й уся родина – бабусі, дідуся – не в силі переконати своїх «демократичних» чад, що ім'я – то знак родини, роду, народу? Під тим іменем янгол-хоронитель ходить коло дитини. Християнське ім'я, дане дитині на честь святого, збігається з космічними ритмами Божого Всесвіту – тим батьки простеляють щасливу долю своєму нащадкові. Здається, що в гонитві за оригінальністю (а мій не такий, як усі) батьки-родина, наша молодь не відчувають, як свідомо чи несвідомо руйнують корінь свого роду, демонструють елементарну неосвіченість та національну самозневагу. Порівняймо, як називали дітей українські аристократи: Косачі – Михайло, Лариса, Ольга, Ізидора, Оксана, Микола; Шептицькі – Стефан, Юрій, Роман, Казимир, Лев, Олександр; Лисенки – Остап, Мар'яна, Тарас, Андрій.

У червні 2014 року я лікувалася в Микулинецькій водолікарні. У той час там був поет із Києва Володимир Капустін. Киянин, багато їздив по світу, знав особисто Сося, Рильського, Тичину...

І ось у водолікарні з'явилася нова особа – жінка, родом з Хмельниччини. Вона почала читати нам свої поезії російською мовою. По-

слухавши їх, поет категорично сказав: «Росія напала на Україну. Ми не маємо права говорити мовою окупанта». Після того жінка перестала розмовляти російською. Цю ситуацію я перепоповіла своїм російськомовним знайомим – українцям. Не допомогло! Не прокинулася ні національна гідність, ні честь, ні тривога за наше майбутнє.

Гідність українця – це не тільки вишита сорочка чи гасло «Слава Україні!», гідність – це морально-психологічна й світоглядна чеснота, що вибудовує відповідну структуру особистісної поведінки: високоморальної, патріотичної, християнської. Людина з такою чеснотою не буде займатися корупцією та «висіти» на екрані телебачення, аби здобути високий рейтинг. Гідність – це усвідомлення свого громадянського завдання і обов'язку. Гідність українця – це передусім вірність матері і Батьківщині, мові, яку тобто Бог дав разом із Матір'ю, вірність шляхетним традиціям свого роду й цілого народу. Це вірність ідеалам, за які українське лицарство воює з часів падіння Княжої Русі від орди.

Щоби збудувати повноцінну державу, мусимо відчутти у собі тяглість від Трипільської культури і Княжої Русі до Майдану Гідності й відновити цілий національний організм з єдиною історією, мовою, менталітетом, єдиною, Богом даною землею, що зветься Україна. За неї треба стояти на всіх фронтах, духовному передусім – і Бог благословить!

18 березня 2016 р. відійшов у вічність дисидент-шістдесятник, режисер і дослідник театру, громадський і культурний діяч Леся Танюк. Вічна пам'ять!

Тарас МАРУСИК

ТОЙ, ХТО РОЗГАНЯВ ХВИЛЮ

У монографії про свого вчителя, актора і режисера Мар'яна Крушельницького Леся Танюк наводить діалог між ним і Крушельницьким: «– У Вас така ясна голова, а Ви до цих пір нічого не зробили! «Березоля» не створили! Це ж марнотратство! Вам скільки років? – Двадцять п'ять. – З чого Ви тішитесь? Адже у Вас залишилось якихось нещасних тридцять! Вже нічого не встигнете! Скандал! Котра година? – За чверть дванадцята. – Ось! Замість того, щоб спати, йдіть і придумайте до ранку ще один спектакль... Тоді, може, й устигнете щось у житті зробити...»

Слава Богу, доля відміряла Лесеві Танюку більше і не помилилася. Він до останнього подиху життя ретельно дотримувався настанови Крушельницького, тому й встиг залишити свій вагомий лицарський слід на культурній і політичній карті України. До своєї титанічної праці ставився як до буденної речі і з гумором відповідав на запитання, як усе встигає: «Як не п'ю, то гуляю, а без діла не сиджу». Перед відходом у вічність видихнув «Закінчую»...

Означити одним словом, ким був Леся Танюк, неможливо. Він належить до когорти тих діячів, які не лише знають, що треба робити, але й діють – незалежно від обставин, а то й наперекір обставинам. Як сказано в одному з його віршів, «Не буде вітру. Слід гребти руками». І гріб невтомно.

Будучи одним із засновників Клубу творчої молоді (КТМ), він зміг у цьому об'єднанні реанімувати духовні й інтелектуальні сили української нації, яка відходила від трагічного лихоліття Голодомору, цілеспрямованих репресій і Другої світової війни. Це було своєрідне міністерство культури, альтернативний український уряд – хоча без фінансування, але з ідеями та спробами їх утілити. Лише у мистецькій секції, яку очолювала Алла Горська, нараховувалося, як згадував Леся Танюк, близько 800 осіб.

1962 року комісія КТМ у складі Леся Танюка, Алли Горської та Василя Симоненка вирішила перевірити інформацію про масові поховання жертв сталінських репресій у Биківні. Те, що вони побачили там, їх шокувало: діти грали у футбол дитячим черепом, у потилиці якого з'явився отвір від кулі. Невдовзі Василь Симоненко відгукнувся віршем «Пророцтво 17-го року», де є такі рядки: «На цвинтарі розстріляних іщуже Уже немає місця для могил».

Можливо, биківнянська експеди-

ція була останньою краплею, яка перепоповіла чашу терпіння комуністичних бонз УРСР. І до заборони вистав, які створював Леся Танюк (наприклад, за п'єсою Миколи Куліша «Отак загинув Гуска» у Львові зі сценографією Алли Горської), постійного тиску і залякувань (в Одесі на нього був замах, як він розповідав в одному з інтерв'ю) додалася вимушена еміграція до Москви. Ще у Києві, на початку 1964 року він записав: «Для мене минулий рік був роком випробувань і поразок. Зняти три вистави, заборонили дві збірки поезії, вкрали з сейфу готову (майже) монографію про театр, розігнали студію, погроза незахистом дипломатів, погроза загиною Гуска» у Львові (чи щонайменше) знаходив час робити детальні нотатки за день.

Я мав щастя працювати роки пліч-о-пліч з Лесем Танюком і розкіш спілкуватися з ним упродовж десятиліть. Коли вивчав французьку у Дрогобичі, він запропонував мені листуватися французькою мовою.

Я радо це підхопив, бо сам у роки «залізної завіси» намагався створити довкола себе мовну атмосферу, для чого намагався розмовляти французькою не лише на парах, але й у коридорах, навіть у гуртожитку. Ми познайомилися, якщо пам'ять мені не зраджує, у серпні 1974 року, в моєму рідному Яремчі. Мене, тоді зовсім юного студента Дрогобицького педінституту, вабила до нього постійна присутність духу, переконаність у нашій національній рації, оптимістична напаштованість, яка не залишала часу на вагання і сумніви.

Кілька разів бував у їхній московській квартирі. Пригадую, у 1976 році на 4-му курсі мене заїла хандра, не хотілося жити. Я вирішив зникнути, нічого нікому не сказавши. Взяв квиток на поїзд «Трускавець-Москва» і вирушив туди. Відразу до Танюків – попри несподіваність візиту, планка їхньої гостинності була настільки

високо піднята, що я не відчував дискомфорту. Тиждень, проведений у Москві, фактично, у дисидентських колах, у перегляді його постановок, до яких він сам писав гострі сатиричні вірші з прямим натяками на радладу, не забудеться ніколи. А 1981 року побував на поставленому Лесем Танюком у МХАТі мюзиклі «Принц і жебрак» за Марком Твенном, до якого він написав гостросатиричні куплети... У ті часи лише в кількох приватних квартирах (крім нашої батьківської хати) я міг обговорювати заборонені теми – від мови до майбутньої незалежності України. І серед таких опозиційних кухонь була квартира Танюків, здається, біля стадіону «Локомотив» на Большой Черкізовській...

Наша київська зустріч трапилася несподівано десь восени 1986 року. Цей чорнобільський рік став роком нашого приїзду до Києва: він, власне, повернувся з Москви у червні, а я приїхав із Закарпаття, де тоді працював, – у жовтні. Я мало що очі не протер – чи це справді Танюк у самісінькому центрі Києва, у скверіку між Хрещатиком, Прорізною і Пушкінською, де пізніше з його ініціативи і зусиль буде встановлений пам'ятник Лесеві Курбасу.

Леся Танюк мав надзвичайну здатність довіряти людям. Не знаю, може, в комуся і помилювся, але багатьох-багатьох людей така довіра підтримала і вивисила – до самих справжніх. Коли він запросив мене в Комітет з питань культури, в якому я почав працювати ще за СССР, але при першому демократичному скликанні Верховної Ради – з 4 вересня 1990 року, я сам собі менше довіряв, ніж він мені. Я думав, чи справлюся з роботою. А він у мене вірив – і не тільки, а просто терпляче чив мене і пояснював всяку всячину, як мудрий наставник.

Період роботи з ним позначений великим наповненням і самореалізацією. Крім усього сказаного (і не сказаного) не можна не згадати про його послідовний антикомунізм. Він був одним із ініціаторів заборони КПУ в 1991 році, а в 1995 очолив Всеукраїнський комітет з підготовки суду над КПУ «Нюрнберг-2».

Як голова парламентського Комітету у кількох скликаннях, докладав максимум зусиль, щоб оборонити статус української як державної. Це окрема велика тема. Зазначу лише, що парламентські слухання 2003 року під назвою «Обережно – мова», які ініціював Леся Танюк, залишаються на сьогодні найкращими на цю тему.

Бо ми – заведенні. На віку. Бо змагали в нас батьки, – Ми з вами, Курбаси й Шекспіри, Бо знак доби – вогонь офіри.

Саме такою, як у вірші 1965 року, є доба Леся Танюка. Це і наша доба.

РЕКОНСТРУКЦІЯ ТРАДИЦІЇ ЧИ ГЛИБИННА ПАМ'ЯТЬ?

Людмила ІВАННІКОВА

Відгук на монографію Михайла Хая «Микола Будник і кобзарство». – Львів: Видавництво «Астролябія», 2015

Доля віділила мені небагато часу для спілкування з бандуристом і художником, реставратором і майстром народних інструментів Миколою Петровичем Будником, адже «крутилися» ми в різних сферах і перетиналися хіба що на наукових конференціях, присвячених народній епіці та кобзарству, або десь коло церкви на Покрову чи на Трійцю, безпосередньо в момент кобзарювання, коли я була як слухач або записувач.

Найперше, що вражало – це манера співу пана Миколи. Не важливо, що він співав: історичну пісню чи думу, псалму чи приспівки до танцю. Це було не просто глибокий ліризм. Це було щось незбагненне: не то спів, не то плач, не то зітхання, а іноді просто замилювання, і жаль, і безмежна туга. Він, як талановитий актор, створював художньо-епічний образ голосом, сам переживав і змушував переживати оспівані ним події того, хто слухає... Як на мене, це щось більше, ніж реконструкція кобзарсько-лірницької традиції, якою займалися він та його учні, члени Київського кобзарського цеху.

Якось я чула вислів дуже авторитетного сучасного богослова, професора Московської духовної академії Олексія Осипова про те, що душа людська так само зберігає в собі всю пам'ять людства від Адама і Єви аж до наших днів. Ця теза не тільки вразила мене, а й багато чого прояснила. Певно, через таких, як пан Микола, озивається до нас та глибинна пам'ять століть, і тільки чистим несучасним душам дано її відчувати. І це

правда: багато хто із священиків навіть, які знали Миколу Будника, називали його «ангелом во плоті» – людиною світлою, лагідною, безневинною і абсолютно безкорисливою.

Не був він далекий і від проблем церковних, не стояв осторонь, коли відроджувалась Українська Автокефальна Православна Церква. Був членом ініціативного комітету з відродження УАПЦ, одним із засновників газети «Наша віра» (1989 р.) та майже всіх громад УАПЦ в Києві, брав участь у відновленні Київських храмів. Як свідчить єпископ Вишгородський і Подільський УАПЦ Володимир (Черпак), велика заслуга Миколи Будника в тому, що в Покровській церкві на Подолі стоїть прекрасний новий іконостас. Цікаво й те, що перша Літургія УАПЦ в березні 1989 р. була відправлена священиком Богданом Михайличком саме в кобзарській майстерні Миколи Будника, в Києві, на вулиці Седовців – і також з його ініціативи.

Микола Будник мав одну унікальну рису – вміння гуртувати навколо себе патріотично налаштованих людей, а саме молодь, київську інтелігенцію. Він був надзвичайно скромним, тихим, наче непомітним, – а навколо нього «крутилися» десятки, а може й сотні юнаків та дівчат. Усіх захопив він справою виготовлення народних інструментів, бажанням опанувати старовинний кобзарський спів, репертуар. Усім дав глибокі знання, впевненість у собі, силу духу – з тих надхненних неофітів утворився Київський кобзарський цех, за зраз-

ком давніх традиційних корпорацій, адже Микола вивчав це не лише з книжок, а сам був учнем останнього традиційного кобзаря Георгія Ткаченка. І досі та глибинна пам'ять, яку пробудив у юнаків Микола Будник, спонукає їх співати канти і псалми, які вже майже вийшли з ужитку; про великомученика Георгія, Олексія, чоловіка Божого, про Почаївське чудо, як і пісні історичні, що їх теж мало хто тепер знає.

Про все це, а також про генезу, розвиток та сучасний стан кобзарсько-лірницької традиції від часів Київської Русі можна дізнатися з книги відомого музикознавця, етноорганолога Михайла Хая «Микола Будник і кобзарство». Автор монографії Михайло Хай – не тільки науковець, знавець народної інструментальної музики, але й практикуючий лірник.

Це теж унікальна людина, бо не кожен «кабінетний учений» здатний

перевтілитися в того упослідженого, з точки зору суспільства, співця-жебрак, щоб збагнути його емоційний, душевний і творчий стан, його духовну місію.

Та учений, подібно до своїх колег-кобзарів, зумів подолати цей бар'єр. Його теоретичні узагальнення стоять на міцному ґрунті не лише польової (експедиційної) та архівної праці, а й на власній виконавській практиці, що само по собі є безпрецедентним фактом у світовій етномузикології.

Не всі науковці однозначно сприймали відроджене Миколою Будником кобзарство, багато хто вважав усе це кітчем. Однак Михайло Хай у своїй монографії переконливо довів, що Микола Будник зайняв своє почесне місце в когорті таких всесвітньовідомих учених та виконавців, як Опанас Сластун, Порфи́рій Мартинович, Микола Лисенко, Климент Квітка, Філарет Колесса, Гнат Хоткевич. І сучасне українське кобзарство – це та ланка, що зв'язує усну традицію з наукою. Подібного немає в інших слов'янських і неслов'янських народів. Книга вражає багатством документальних матеріалів: листи, спогади, фотодокументи, нотації епічних творів, додається аудіодиск з піснями та думами у виконанні Миколи Будника. Головна ідея праці: кобзарський цех, його репертуар, стиль виконавства, стрій інструментів – це трансформована науковцями давня виконавська традиція, єдино можлива форма існування кобзарства і лірництва в сучасних умовах.

Добрий крок мера Київа

11 березня мер Київа Віталій Кличко повідомив, що його брат Володимир купить і подарує квартиру сестрі видатного українського поета Василя Стуса – Марії.

«Це буде трикімнатна квартира в Святошинському районі для всієї родини у новому будинку біля скверу імені Василя Стуса, що символічно», – сказав Кличко.

Родина Василя Стуса – поета, дисидента, політв'язня, що став символом нескореної України, мешкала у Донецьку неподалік від аеропорту. І сьогодні вони в зв'язку з російською агресією є переселенцями.

Нині сестрі Василя Стуса Марії вже вручено ключі від квартири.

ПОДЯКА ДОБРОЧИНЦЯМ

Від редакції та усіх читачів газети «Наша віра» складаємо щирі подяку благодійникам, котрі своїми внесками посприяли випуску цього числа: отцю Василю Пишному і парафіянам церкви Святої Покрови с. Рубанівське на Січеславщині, Наталії і Георгію Рогожиним, Олександрові Сугоняко, Ярославу Огульчанському, Тетяні Яременко, Ользі Чмолі.

РЕДАКЦІЯ ГАЗЕТИ «НАША ВІРА» повідомляє, що у ТВБВ №10026/0104 філії – Головного управління у м. Києві та Київській області АТ «Ощадбанк» відкрито наш поточний рахунок у національній валюті:

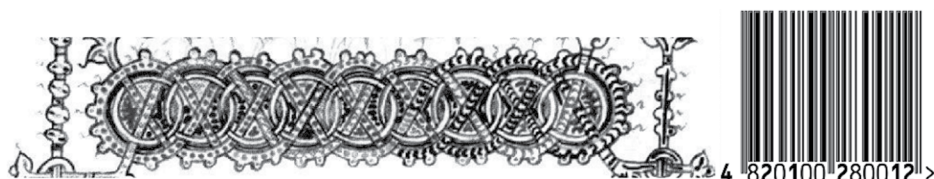
№ 26002300175421, код банку 322669, код 22893760

Передплачуйте газету

У кожному поштовому відділенні можна передплатити газету «Наша віра», індекс 61671.

Газета містить актуальні матеріали з релігії та історії, богословські, філософські, літературознавчі та публіцистичні статті. В кожному числі є сторінка для дітей та юнацтва.

Передплатіть газету собі та подаруйте передплату друзям.

Засновник і видавець – колектив Редакції газети

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР
Раїса ЛИША

ДИРЕКТОР
Орина СОКУЛЬСЬКА

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ: Раїса ЛИША, Олександр ТКАЧУК, Олесь ШЕВЧЕНКО, Василь ОВСІЄНКО, о. Іван РИБАРУК, Олександр СУГОНЯКО, Тарас ЧОРНОКОЖА.

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР-ОРГАНІЗАТОР: Ольга КАВУН
Комп'ютерна робота: Майя БУЛАХ

Зайти: вул. Межигірська, 21, 04071

Для листів: Україна-Ukraine, 01001, Київ-1, а/с283.

E-mail: nashavira@ukr.net; http://www.nashavira.ukrlife.org

Телефон-факс: 425-68-06

Наш розрахунковий рахунок: 26002300175421, МФО 322669 в ОЩАДБАНКУ
Ідентиф. код №22893760

Підписано до друку 11 квітня 2016 р.